

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
MELANIA HRVATIN**

KOPER 2012

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Predšolska vzgoja

Diplomska naloga
LUTKA V PRVI STAROSTNI SKUPINI
Melania Hrvatin

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani/a Melania Hrvatin študent/ka študijskega programa Predšolske vzgoje

izjavljam,

da je diplomska naloga z naslovom Lutka v prvi starostni skupini

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršil/a pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, dne 29. 6. 2012

ZAHVALA

Ob tako velikem življenjskem dosežku, ki je bil mnogo let skrit med neuresničljivimi željami ter skrbno načrtovan, se zahvaljujem vsem, ki so verjeli vame in me vseskozi spodbujali.

Najprej se moram zahvaliti mentorici, doc. Jeleni Sitar Cvetko, ki me je s svojo magično energijo približala in popolnoma začarala v še nepoznani svet lutk. Neizmerno sem ji hvaležna, da je bila vedno na razpolago, kadarkoli sem potrebovala ideje, nasvete in pomoč, tako pri kreiranju lutk in scenografij kot pri diplomskem delu.

Posebej hvala tudi moji družini, posebno mojemu možu, ki je verjel v moje skrite želje in veliko ljubezen do novega poklica, mojima otrokoma Alessiji in Luki, ki sta si bila drug drugemu v pomoč v času mojih študijskih odsotnosti, in navsezadnje moji mami, ki je bila vedno pripravljena priskočiti na pomoč.

Zahvaljujem se tudi svoji sošolki Cristini, ki mi je stala vedno ob strani, mi pomagala v študijskih obveznostih in me spodbujala, ko sem bila potrta. Cristina hvala, ker se je v tem času najin odnos ojačal in sprevrgel v prijateljstvo.

Nazadnje se zahvaljujem za nudeno pomoč in moralno podporo tudi Kristini F., Eleni, Lidiji, Moniki in Martini ter celotnemu delovnemu kolektivu.

Hvala tudi vsem profesorjem na fakulteti za pridobljeno znanje in strokovnost.

Melania Hrvatin

POVZETEK

V diplomski nalogi je predstavljena raziskava, kako lutkovna uprizoritev vpliva na doživljanje predšolskega otroka prve starostne skupine in na vzpostavljanje odnosa otrok – lutka.

Na podlagi strokovne literature so v teoretičnem delu opredeljeni predvsem pomen lutke in njenega oživljanja ter funkcija lutke v povezavi z vrtcem. Predstavljene so značilnosti otrokovega razvoja in igre ter opredeljene različne zvrsti lutkovnih tehnik.

V praktičnem delu so zapisane utemeljitve izbora pravljice, opisi izdelave posameznih zvrsti lutk ter poteki posamičnih dejavnosti oz. lutkovnih uprizoritev.

V empiričnem delu so predstavljeni rezultati raziskave na podlagi metode opazovanja, snemanja, beležke, primerjave in zaključka.

Ne glede na tehnike izvedbe lutkovne uprizoritve zgodb otroke čustveno angažirajo in jih otroci doživljajo kot posledico kakovostnega odnosa med lutkarjem in lutko. Zato različne lutkovne tehnike otrokom omogočajo bogate izkušnje, pospešijo celostni razvoj in oplemenitijo njihovo mlado dušo.

KLJUČNE BESEDE: lutka, lutkovna tehnika, predšolski otrok, ustvarjalnost, otrokov čustveni odziv, odnos otrok – lutka.

SUMMARY

The thesis presents the research of how a puppet show influences the experiencing of a preschool age group child, and the establishment of the relationship puppet-child.

Based on literature, the theoretical part mainly defines the importance of the puppet and its coming to life, as well as its function in connection to kindergarten. The thesis includes a presentation of the characteristics of the child's development and games, and a description of different genres of puppet techniques.

The practical part includes argumentations for the selection of fairy tales, descriptions of different kinds of puppets and the progress of individual activities and puppet shows.

The empirical part presents the results of the research on the basis of the observation method, recordings, notes, comparison and conclusion.

Irrespective of the performance technique, the staging of puppet shows engages children emotionally and is experienced by children as a consequence of a quality relationship between the puppeteer and the puppet. Therefore, different puppetry techniques provide the children with rich experience, accelerate their integrated development and enrich their young souls.

KEY WORDS: puppet, puppetry technique, preschool child, creativity, child's emotional response, relationship child-puppet.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL.....	2
2.1	Lutka in lutkovno gledališče	2
2.1.1	<i>Kaj je lutka.....</i>	2
2.1.2	<i>Kako oživljati lutko</i>	3
2.1.3	<i>Pomen animacije</i>	4
2.2	Kaj je lutkovno gledališče	4
3	LUTKA IN PREDŠOLSKI OTROK	6
3.1	Zakaj lutka v vrtcu?.....	6
3.1.1	<i>Ustvarjalnost in divergentno mišljenje – kreativnost.....</i>	6
3.1.2	<i>Vloga odraslega v vrtcu</i>	7
3.1.3	<i>Lutka in Kurikulum za vrtce.....</i>	8
3.2	Razvoj predšolskega otroka in njegova igra.....	9
3.2.1	<i>Razvoj otroka od 1. do 3. leta</i>	9
3.2.2	<i>Lutkovne dejavnosti in igra</i>	12
3.2.3	<i>Otroška oblika simbolne igre.....</i>	13
3.2.4	<i>Gledališka igra v povezavi z obliko simbolne igre</i>	13
4	LUTKOVNE TEHNIKE	15
4.1	Marionete	15
4.2	Lutke na palici ali javajke	16
4.3	Ročne lutke	16
4.4	Prstne lutke	17
4.5	Ploske lutke	18
4.6	Senčne lutke.....	18
4.7	Mimične lutke.....	19
4.8	Maske.....	20
4.9	Namizno gledališče	20
4.10	Predmetno gledališče – objekt teater	20
4.11	Lutka – igrača	21
5	PRAKTIČNI DEL.....	22
5.1	Izbira zgodbe za lutkovne uprizoritve	22
5.2	Izdelava lutk	22
5.2.1	<i>Izdelava prstnih lutk.....</i>	23
5.2.2	<i>Izdelava ploskih lutk.....</i>	24

5.2.3	<i>Izdelava marionete</i>	25
5.2.4	<i>Izdelava lutke za namizno gledališče</i>	26
5.2.5	<i>Izdelava senčnih lutk</i>	27
5.2.6	<i>Izdelava mimičnih lutk.....</i>	28
5.3	<i>Izvedba dejavnosti</i>	29
5.3.1	<i>Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike prstnih lutk.....</i>	30
5.3.2	<i>Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od spodaj</i>	30
5.3.3	<i>Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od zgoraj</i>	31
5.3.4	<i>Izvedba dejavnosti z uporabo marionete.....</i>	31
5.3.5	<i>Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike namiznega gledališča</i>	31
5.3.6	<i>Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike senčnih lutk</i>	32
5.3.7	<i>Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike mimičnih lutk.....</i>	32
6	EMPIRIČNI DEL	33
6.1	<i>Namen raziskave in predstavitev raziskovalnega problema</i>	33
6.2	<i>Delovne hipoteze</i>	33
6.3	<i>Raziskovalna metodologija</i>	33
6.4	<i>Raziskovalni pristop in metode dela.....</i>	34
6.5	<i>Vzorec eksperimenta</i>	34
6.6	<i>Interpretacija lutkovnih uprizoritev in otrokovih odzivov na lutko</i>	34
6.6.1	<i>Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike prstnih lutk</i>	34
6.6.2	<i>Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od spodaj</i>	37
6.6.3	<i>Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od zgoraj.....</i>	38
6.6.4	<i>Lutkovna uprizoritev z uporabo marionete</i>	41
6.6.5	<i>Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike namiznega gledališča.....</i>	44
6.6.6	<i>Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike senčnih lutk.....</i>	46
6.6.7	<i>Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike mimičnih lutk</i>	50
7	SKLEPNE UGOTOVITVE	54
8	VIRI IN LITERATURA	55
9	PRILOGE	58

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Preglednica št. 1: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe Možiček dežja.....	58
Priloga 2: Preglednica št. 2: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi zgodbe Možiček dežja.....	59

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike prstnih lutk	36
Graf 2: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s prstno lutko	36
Graf 3: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike ploskih lutk, vodenih od spodaj	37
Graf 4: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s plosko lutko vodeno od spodaj	38
Graf 5: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike ploskih lutk, vodenih od zgoraj	40
Graf 6: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s plosko lutko vodeno od zgoraj	40
Graf 7: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike marionete.....	43
Graf 8: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi z lutko marioneto	43
Graf 9: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike namizne lutke.....	45
Graf 10: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi z lutko namiznega gledališča	46
Graf 11: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike senčnih lutk.....	49
Graf 12: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s senčno lutko.....	49
Graf 13: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike senčnih lutk.....	52
Graf 14: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi z mimično lutko.....	52

KAZALO SLIK

Slika 1: Prstna lutka: Možiček dežja	24
Slika 2: Ploski lutki: Možička dežja	25
Slika 3: lutka - marioneta: Možiček dežja	26
Slika 4: lutka namiznega gledališča: Možiček dežja	27
Slika 5: Senčna lutka: Možiček dežja.....	28
Slika 6: Mimična lutka: Možiček dežja	29
Slika 7: Otrokova igra s plosko lutko vodeno od zgoraj.....	39
Slika 8: Odnos najmlajšega otroka z marioneto.....	41
Slika 9: Otrokovo raziskovanje gibanje marionete	42
Slika 10: Otrokova igra z namizno lutko.....	45
Slika 11: Raziskovanje senčne lutke najmlajših.....	47
Slika 12: Otrokova igra s senčno lutko.....	48
Slika 13: Otrokova igra z mimično lutko.....	50
Slika 14: Raziskovanje najmlajšega z mimično lutko	51

1 UVOD

Pod naslovom *Lutka v prvi starostni skupini* sem želela zajeti čudeže, ki jih zmorejo vsakdanji zavrženi materiali, kot npr. list starega časopisnega papirja, pobarvan karton, košček blaga, zlomljena palčka, odvržena plastenka, star gumb, raztrgana nogavica ... Kakšno zvezo imajo sploh ti čudeži z odvrženimi predmeti? Če jih spojimo z dobro voljo in domišljijo, utegnemo ustvariti lutko. Že bolje zveni, kaj ne? Pravijo, da je lutka magična, da zmore vse! Na listu papirja se da marsikaj zapisati, ampak, ali je to sploh res?

Do danes nisem še nikoli preverila, ali res obstaja čudežna lutka. Pravzaprav skoraj nisem vedela za njen obstoj. In lepega dne poslušam predavanja docentke Jelene Sitar Cvetko, z naslovoma *Lutkarstvo* in *Lutke, drama, mediji*. V delavnicah smo začeli ustvarjati lutke, uprizarjati zgodbe ... začeli smo ... se imeti lepo in uživati.

Zakaj ne bi del lepote in užitka prenesla s seboj v vrtec med najmlajše? Tudi otroci so vredni tega! ... nekaj izjemnega in čudovitega!

Rodila se je prva ideja, izbrana je bila primerna pravljica, ustvarjene so bile lutke in nastala je diplomaska naloga pod naslovom *Lutka v prvi starostni skupini*.

Med najmlajšimi sem želela preveriti, ali res obstaja čudežna lutka, ki zmore to in ono in še več. Tako je nastalo sedem lutkovnih uprizoritev z različnimi lutkovnimi tehnikami. Z opazovanjem posnetkov le-teh sem analizirala otrokov odziv pri gledanju lutkovnih predstav ter pri raziskovanju in igri z lutko.

V načrtovanem projektu me je zanimalo, kako različne zvrsti lutkovnih predstav vplivajo na doživljanje predšolskega otroka prve starostne skupine oz. kakšen odnos se vzpostavi v razmerju otrok – lutka po podoživljanju lutkovne igre.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Lutka in lutkovno gledališče

2.1.1 Kaj je lutka

V Gledališkem besednjaku (Berger et al. 1981: 306–308) je zabeležen naslednji pomen besed LUTKA, LUTKAR ter LUTKARSTVO: »LUTKA: postava ali predmet, ki izraža nekaj drugega, kar v resnici je; lutka je lahko igrača, model, krojaška lutka, izložbena lutka ali gledališka lutka v lutkovni predstavi; LUTKAR: kdor se ukvarja z lutkarstvom; LUTKARSTVO: gledališko izražanje z lutkami, utemeljeno z željo po umetniškem izrazu, zabavi, vzgoji in izobraževanju.«

Lutka je glavno izrazno sredstvo lutkovnega gledališča (Trefalt 1993: 13). Je tridimenzionalna figura iz različnih materialov (lesa, voska, kaširanega papirja, blaga ...), ki predstavlja človeka ali druga bitja, tudi domišljajska. Oživilja jo človeška sila, ki lutko vodi od zunaj, s pomočjo vrvic ali palic ali od znotraj, neposredno s človeško roko, včasih pa se metodi tudi prekrivata. Kako vodimo lutko oz. s katero tehniko upravljamo lutke, je odvisno od različnih vrst lutk. Glavna značilnost lutk je, da morajo premagati svoje nepremično stanje in se uvrstiti v skupino tistih bitij, ki jih premika človeška sila (Jurkowski 1998: 8–9).

Raymond Humbert (1989: 4) jo po eni strani označuje kot realističen lik, ki poudarja nasprotja, vrline ali pomanjkljivosti stvarnega življenja, po drugi strani pa kot predmet, ki projicira domišljijo sanj ter iracionalnosti, iluzij sprememb ali prevrnjenih situacij. Lutka je zmožna interpretirati vsako človeško značilnost in emocijo: grobijanstvo ali tenkočutnost, nasilje ali nežnost, gotovost ali sugestijo. Ima značilnosti animirane skulpture, poudarjene z ritmi gibov, ki jo je zmožen prenašati le izvajalec – mojster.

Tudi gledališki režiser Uroš Trefalt v svoji knjigi *Osnove lutkovne režije* (1993: 11) opisuje lutko kot idealni, ustvarjeni model za absolutno abstraktnost in jo definira kot gledališki, snovni odrski simbol, ki predstavlja dramski lik in je voden posredno ali neposredno s pomočjo lutkarja. Lutka je torej simbol, znakovni sistem dramske umetnosti, ki nadomešča ali predstavlja nekaj drugega in na to drugo namiguje.

Kot animatorji imamo do lutke poseben odnos, saj na lutko prenašamo našo osebno dinamiko in skupaj z njo tvorimo celoto – živo lutko. Na lutko prenašamo karakteristike osebnosti, čustvena izražanja, toplino, dušo, ... z lutko predstavljamo enoten scenski lik. Če nismo sposobni takega ustvarjanja, lutka ne more nikakor oživeti

– ostane le mrtev ter hladen predmet, ki bi se med tisoč drugih reči, ki nas obdajajo, popolnoma izgubila – postala bi nevidna.

»Lutka nima splošnega karakterja, splošne hoje in splošne geste. Lutka upodablja določen karakter v določeni situaciji, kar zahteva zunanjo karakteristiko lika, izraženo z gesto, za razliko od dramskega igralca, kjer je gesta zunanja karakterizacija« (Trefalt 1993: 41). Zaradi tega se v lutkovnem gledališču gesti posveča posebno pozornost. Geste morajo biti premišljene in preračunane (prav tam).

2.1.2 Kako oživljati lutko

Z lutko se pogovarjamo, smejemo, ji pomagamo, jo tolažimo, se veselimo, ... Ko lutko oživimo, ustvarimo konstantni dinamični odnos. Brez dinamike lutka ne pridobi zgoraj navedenih karakteristik in ne opravlja več svoje prvotne funkcije – funkcije žive lutke.

Z animacijo oživljamo neživo na najrazličnejše načine. Majaron je zapisal: »Lutkar verjame v čarobno preobrazbo, veruje v moč lutke« (2000 v: Korošec 2002: 45). Zato nam lutka daje neskončne izrazne možnosti. Lutko lahko vidimo »v njenih raznovrstnih vlogah, kot primer domišljajske zamisli, ki pomaga človeškemu hotenju ustvariti umetno bitje; in kot pripomoček, medij, ki lahko postane sredstvo za človekovo izražanje v večini gledaliških situacij. Samo v takšnih povezavah lahko razumemo obstoj in uporabo lutke v vseh njenih različnih pomenih« (Jurkowski 1998: 17).

Če hočemo, da lutka zaživi, ji moramo torej prenesti lastno energijo, svoj pogled, vzpostaviti komunikacijo (Majaron 2006: 97). Za človeški instinkt, ki vodi v izum in oživljanje umetnih predmetov, so potrebni človeška domišljija, človeška spretnost ter namerno in neposredno človeško upravljanje.

Gesta in govor sta temeljnega pomena pri oživljanju lutke.

Vsaka gesta (kretnja ali gib) lutke mora imeti svojo likovno kvaliteto in dramatični naboj. Likovna kvaliteta se mora skladati s karakterjem lika ali situacijo. Med likovno kvaliteto in dramatičnim nabojem bo le tako nastala dramatična napetost.

Gesta je zelo pomembna in jo poudarimo zato, ker lutka po večini nima mimike obraza. Ker gesta nadomešča izraznost obraza, moramo gestam posvečati posebno pozornost že od samega začetka vaj (Trefalt 1993: 40–43).

Odrski govor zahteva čisto in izrazno govorico. Mora biti razumljiv, jasen, slovnično pravilen, logičen in melodičen. Po tehnični plati je zelo zahteven, kajti lutkar mora hkrati skrbeti tako za govor kot animacijo. Lutkovno gledališče dopušča pripovedni slog, predvsem za predstave namenjene najmlajšim otrokom. Ta način uprizorjanja omehča določene prizore, ki bi utegnili biti preveč drastični in bi s polno karakterizacijo likov

otroka le prestrašili (npr. uprizorjanje čarovnic, zveri, ...). Omenjeni slog odrske govornice priporočen najmlajšim gledalcem, se nahaja na stopnji med pripovedovanjem in gledališkim nastopom.

Govorica lutkarja mora biti dinamična. Lutkar mora obvladovati prehode od tihega h glasnemu, od počasnega k hitremu, mora biti spreten v modulaciji barve glasu in čustvenega izraza. Ostati mora lutkarjeva glasovna naravnost, kajti glasovne deformacije zvenijo popačeno in utrudljivo (prav tam).

2.1.3 Pomen animacije

Kaj pravzaprav pomeni animacija? Avtorja knjige »Dežela animiranih čudes« pravita, da je beseda ANIMACIJA latinskega izvora:

»ANIMA je samostalnik, ki pomeni zrak, veter, dihanje, življenje, duša; ANIMARE je glagol, ki pomeni napolniti z zrakom, dihanje, spodbujati, vdihniti življenje, oživiti. ANIMATIO je samostalnik, ki označuje življenjsko gibanje, lastnost, po kateri se živa, torej gibljiva, bitja razlikujejo od mrtvih, torej negibnih stvari. Animacija je torej postopek, s katerim razgibamo negibno ali pesniško izraženo oživljamo neživo. Razgibati negibno je osnova animacije kot izrazne tehnike. Oživljati neživo je bistvo animacije kot umetnost« (Munitić, Kovačič 1976: 10).

Potemtakem je animator oseba, ki oživlja lutko oziroma predmet v lutkovnem gledališču, je voditelj, ki vceplja dušo. Če animatorjeva roka ali telo ter njegov glas ne znajo oživeti lutke, je le-ta v gledališču mrtva (Lukan 1997: 16–21).

2.2 Kaj je lutkovno gledališče

V širšem pogledu lahko o gledališču rečemo, da je proces, komunikacija, javna predstavitev in javna potrditev (Varl 1998: 13). Gre za direktno komunikacijo med igralcem in občinstvom – gledališče nam pripoveduje. Povezanost in sožitje med igralci in gledalci je prvi in primarni pogoj za izpeljavo gledališke predstave ter značilnost samega gledališkega pojava (Ahačič 1981: 5).

Poslušanje in gledanje gledališke predstave je namenjeno določenemu dogajanju med ljudmi, v katero sodijo tudi živalski liki, npr. v otroških igrah, saj so le-ti vedno poosebljeni. To dogajanje predstavlja neko dramsko dejanje: človeško obnašanje, človeška dejanja, medsebojne človeške odnose, ki ga na odru ponazorijo igralci (prav tam).

V primerjavi z dramskim gledališčem je lutkovno gledališče umetnost z manj številnimi zgodovinskimi izkušnjami, vendar je zaradi svoje zgoščene sintetičnosti bolj

zanimivo in tudi neznano, saj združuje zvrst umetnostnih elementov, tako na področju likovne umetnosti kot drame, glasbe, dramske igre, animacije, filmskosti, ... Njegova posebna estetska funkcija temelji na posebnem sistemu znakov lutke in sintezi različnih umetnosti. Lutko prav gotovo razumemo prav v teh posebnostih in izraznih možnostih (Trefalt 1993: 10–18).

V lutkovnem gledališču gre za komunikacijo igralca, tako verbalno kot neverbalno, z občinstvom preko posrednika – lutke. Lutkar se na momente odreče svojemu osebkju in vso svojo energijo usmeri v lutko (Korošec 2002: 31–54).

Lutkovna umetnost je komunikacija med ljudmi in energijo, ki je ne obvladujemo, a jo vendar čutimo. Ta komunikacija se odvija s predmetom, oblikovanimi s človekovo voljo. Ta predmet dobi nov simbolični pomen in postane nov osebek (prav tam).

Lutkovno gledališče je samostojna veja gledališke umetnosti. Izvajalec, ki stoji pod, nad ali za odrom, omogoča neživemu predmetu – lutki, da z njegovo pomočjo igra pred publiko (Jurkowski 1998: 13).

Zakaj pravzaprav je lutkovno gledališče opredeljeno kot »umetniško gledališče«? Namen in cilj umetniškega gledališča je, da raziskuje in upodablja človekovo duhovno življenje, odkriva določena spoznanja o posamezniku ali o družbi in zastavlja določena etična vprašanja. V gledalcu sproži občutljivost in ga emotivno prevzame, da se osredotoči na človeška dejanja in odnose. Umetniško gledališče gledalca človeško osvešča (Ahačič 1981: 7).

Lutkovno gledališče vsebuje dialektično napetost med živim (igralec) in neživim posrednikom (lutka), zato ga lahko opredelimo kot najvišjo stopnjo scenske umetnosti oz. kot totalno gledališče (Trefalt 1993: 14).

Tudi dobra lutkovna predstava za mlade gledalce je umetniška stvaritev, čeprav ga mladi gledalec včasih doživi bolj emocionalno kot z razumom. Njegove reakcije ni moč predvideti, včasih je popolnoma nepričakovana. To dejstvo nam pove, da se ga pravzaprav predstava tiče (Majaron 2002: 7).

Dogajanje na odru, gledališka igra, je in ni resnična. Čeprav vemo, da je gledališki prizor insceniran, se ob le-tem smejemo in tudi jočemo. Lutkovno gledališče je dvojna igra dveh partnerjev: igrače oz. lutke ter gledališča, kjer igrača nastopa kot olikan gost oz. igralec ter gledališče kot gostitelj, ki gostu nudi vso tehnično podporo (Sitar 2001: 6).

3 LUTKA IN PREDŠOLSKI OTROK

3.1 Zakaj lutka v vrtcu?

Zakaj je pravzaprav lutka pomembna v vrtcu? Mnoga raziskovanja, tako doma kot v tujini, so prišla do spoznanj o nujnosti uporabe lutke pri doseganju kurikularnih ciljev. Vključevanje lutke v vzgojno–izobraževalnem procesu senzibilizira: otrokovo komunikacijo z okoljem, tako na verbalen kakor na neverbalen način, izražanje svojih čustev in občutkov – čustvene reakcije, iskanje lastnih rešitev za svoje probleme, lastne ustvarjalnosti, otrokovo samopodobo, socializacijo (Majaron 2002: 5).

Uporaba lutk v predšolskem obdobju je učinkovito vzgojno sredstvo za doseganje splošnih in bolj specifičnih vzgojnih namenov (Bredikyte 2002: 17).

Skratka, lutka spodbuja otrokov čustveni in socialni potencial, saj se preko nje otrok vživi v situacijo in jo podoživlja. Lutka kot didaktični pripomoček vpliva na otrokov afektivni, socialni in kognitivni razvoj (Korošec 2003: 190).

Profesor in lutkar g. Edi Majaron (2006: 97) navaja, da »lutkin metaforični pomen prispeva k načinu simbolnega mišljenja, njihova čarobna moč pa predstavlja pogosto motivacijo za osvajanje raznih spretnosti, ... predvsem pa odkriva in razvija divergentno mišljenje, ki je pomemben element kreativnosti«.

3.1.1 *Ustvarjalnost in divergentno mišljenje – kreativnost*

Ustvarjalnost je miselni proces, katerega rezultat so originalni in ustrezni dosežki. Po Gardnerju je ustvarjalna oseba tista, ki je sposobna rednega reševanja problemov, oblikovanja modnih izdelkov, postavljanja novih vprašanj – novih obravnav. Novi, originalni in ustrezni izdelki postanejo v širšem družbenem okolju splošno sprejeti. Ustvarjalno mišljenje je tesno povezano z inteligentnostjo, zahteva obsežno znanje, fleksibilnost in konstantno spreminjanje idej (Woolfolk 2002: 119-122).

Ustvarjalna oseba je torej zmožna t.i. divergentnega mišljenja, ki je po Guilfordu sestavljena iz treh elementov: originalnost (nove, redke, oddaljene rešitve), fleksibilnost (hitra sprememba strategij) ter fluentnost (hitro ustvarjanje številnih idej).

Poleg divergentnega mišljenja ima ustvarjalna oseba še mnogo drugih osebnostnih značilnosti, kot npr. zmožnost domišljije, odkrivanja problemov in povezovanje oddaljenih pojavov, tolerantnost (Marentič Požarnik 2010: 90–91).

Raziskovalec Anton Trstenjak (1981 v: Marentič Požarnik 2010: 91) ugotavlja, da so ustvarjalne osebe nekonformisti, svobodni, uporniški, neodvisni, znajdejo se v

neredu/neurejenosti, so duhoviti, radi tvegajo, so samozavestni, vztrajni, egocentrični, notranje motivirani, imajo široke interese, močan »jaz«, otroško v sebi, radi se umaknejo zaradi miru in ustvarjanja.

Tudi ustvarjalni otroci so zelo izvirni, z bogato domišljijo, spontani, inovativni, šaljivi, svobodni v mišljenju – mislijo drugače od ostalih, se težko prilagajajo avtoriteti in okolju, postavljajo nenavadna vprašanja in se z odgovori ne zadovoljujejo, zaradi česar so lahko pogosto moteči (Hozjan 2010: 4).

Thomas Armstrong (1999) v svoji literaturi navaja, da se vsak otrok dejansko rodi genij, odlikuje se s prirojeno nadarjenostjo (notranja modrost, ustvarjalnost), ki jo je sposoben priklicati v življenjskih situacijah. Ključ ustvarjalnosti je v prepoznavanju otrokovega področja (ali področij) in okolje (predvsem starši in pedagoški kader) je odgovorno, da ga spodbudi (Armstrong 1999: 3–16).

Po mnenju novejših psihologov je domišljija ena izmed oblik mišljenja in se jo spodbuja ter razvija v otrokovem okolju, v njegovem najzgodnejšem otroštvu. Ravno zato je še posebej pomembna vloga otroškega vrtca oz. strokovnega delavca vrtca (Kordigel, Jamnik 1999: 27-28).

3.1.2 Vloga odraslega v vrtcu

Interakcija med vzgojiteljem in otroki je ključnega pomena, saj vpliva na otrokov celostni razvoj, tako na socialnem kot na čustvenem in kognitivnem področju, ter na razvoj osebnostne in skupinske identitete ter pozitivne samopodobe. Pomembno vpliva na otrokove procese vseživljenjskega učenja, omogoča jim spoznati svet okoli sebe (Vonta 2009: 8).

»Vloga vzgojitelja pri zagotavljanju kakovostnih interakcij v oddelku je pomembna predvsem pri ustvarjanju pogojev in možnosti za aktivno vključevanje otrok v soustvarjanje in konstruiranje znanja in razumevanja, ki nastaja pri sodelovanju otrok in odraslih« (prav tam: 8).

Podobno je zapisano tudi v Kurikulu za vrtce (23): »Izkušnje na področju umetnosti so zaradi celovitosti doživljanja in ustvarjanja pomemben dejavnik uravnoteženega otrokovega razvoja in duševnega zdravja.«

Vsak vzgojitelj/-ica, ki se zaveda pomena ustvarjalnosti, otroke usmerja in spodbuja v njihovem ustvarjalnem izražanju, kot posledica nenehne potrebe hitro spreminjajoče se prihodnosti (Marentič Požarnik 2010: 95-96).

Tak/-a vzgojitelj/-ica otroku vedno omogoča svobodo se izražati na svoj »poseben« način, da razmišlja s svojo logiko, s svojimi, drugimi besedami, torej

upoštevata otrokovo pravico do individualnega izražanja in ustvarjanja, kar pomeni, da otroku ne vsiljuje svojega načina videnja in svoje domneve.

V svojem gradivu Hozjanova (2010: 8–9) svetuje vzgojiteljem/-icam v vrtcih različne načine, kako otroku vzbuditi interes do ustvarjanja, interes za pojave v svetu, interes do izražanja in oblikovanja, in sicer:

- postavljanje raznolikih, odprtih vprašanj, ki otroka usmerjajo in spodbujajo k opazovanju;
- sprožanje interesa do izražanja, razgovora o tem, kar je otrok spontano videl in opazil (otroku aktiviramo spomin, doživljanje in znanje);
- omogočanje likovnega izražanja ob poslušanju zgodb ali pesmi, izmišljenih, preteklih ali bodočih dogodkov (otroku omogočimo sanjarjenje, nastajanje ilustracij);
- spodbujanje, predstavljanje irealnih slik – imaginacija (višja raven otrokovega ustvarjanja);
- spodbujanje k svobodnim načinom likovnega ter glasbenega izražanja z uvedbo novih vsebin.

Tudi italijanski pisatelj in pedagog Gianni Rodari (1977: 10), znan po svoji fantaziji in izvirnosti, v svojem delu *Srečanje z domišljijo* zapisuje, da domišljija najde svoje mesto v vzgoji v izogib otroka »sužnja«. Zato moramo odrasli zaupati otroški ustvarjalnosti, saj vemo, da posameznika osvobaja.

Da bi vzgojitelju/-ici uspelo preusmeriti dejavnosti v čim bolj ustvarjalne, mora tudi sam/-a čutiti željo in potrebo po ustvarjalnem izražanju. To lahko stori tako, da odstrani zaviralce lastne ustvarjalnosti: problem videti še kot večji problem, verjeti v nerešljive situacije/probleme, dvom v lastne sposobnosti ter ustvarjalnosti, odklanjanje igrivosti/otročarij, upoštevanje govorice drugih in strah pred neuspehom (Hozjan 2010: 10).

3.1.3 *Lutka in Kurikulum za vrtce*

V Kurikulu za vrtce (2007: 37–38) je lutka zabeležena na področju umetnosti. Umetnost otroku omogoča, da izumlja, ustvarja, doživlja, da je pri delu svoboden, neposreden, drugačen, izviren, kar pomembno prispeva k njegovemu uravnoteženemu razvoju in duševnemu zdravju. Kot primere dejavnosti umetniške zvrsti dramskih dejavnosti za otroke od 1. do 3. leta, Kurikulum (42) navaja, da:

- se igrajo in posnemajo živali, ljudi;
- se igrajo preproste gibalne, ritmične, govorne igre;
- sodelujejo v igri z otroki in vzgojiteljem;

- uporabljajo predmete tako, da predstavljajo druge predmete;
- animirajo igrače, lutke in predmete;
- v igri uporabljajo enostavne rekvizite, scenske prvine in prvine kostuma;
- sodelujejo pri nastopih in praznovanjih;
- prisostvujejo pri preprosti lutkovni predstavi v vrtcu.

3.2 Razvoj predšolskega otroka in njegova igra

3.2.1 Razvoj otroka od 1. do 3. leta

Otrokov razvoj poteka v določenih zaporednih stopnjah, ki so opredeljene s količinskimi in kakovostnimi spremembami, od splošnih k posebnim oblikam vedenja, iz splošnih, globalnih sposobnosti k specializiranim sposobnostim oz. h kompleksnejšim dejavnostim ter v približno enakih starostnih obdobjih (Pišot, Planinšec 2005: 15).

Pogoj za otrokov uspešni razvoj je njegova potreba po celovitem razvoju. Področja otrokovega razvoja, kot so čustveno, socialno, gibalno, spoznavno, so med seboj povezana in zato razvoj na enem področju vpliva na razvoj drugega in obratno (Marjanovič Umek 2008: 29).

Čustveni razvoj

Osnovna čustva so tista, o katerih lahko neposredno sklepamo na podlagi izrazov na obrazu: zanimanje, strah, veselje, gnus, jeza, presenečenje, žalost in se pri otroku pojavijo že zgodaj po rojstvu (Nemec 2011: 123).

Prehodi med različnimi čustvenimi pojavi so pri otrocih zelo hitri. V zgodnjem otroštvu otrok postopoma nadzoruje izražanje čustev, ki postane vse bolj uravnovešeno in socialno sprejemljivo (Kavčič, Fekonja 2004 v: Videmšek, Pišot 2007: 86).

V zgodnjem otroštvu pogosto izraža veselje, kar pozitivno vpliva k prijetnemu vzdušju v skupini in k pozitivnemu samovrednotenju (Kavčič, Fekonja 2004 v: Videmšek, Pišot 2007: 87). Pri otroku jasno prepoznamo čustvo veselja pri desetih mesecih, medtem ko se tja do drugega leta razvije v močna doživljanja sreče, ki jih otrok pokaže v določenih situacijah ali ob osebah, ki mu hkrati dajejo občutek varnosti (Nemec 2011: 123–124).

Kompleksna čustva: sram, zadrega, krivda, zaviranje, ljubosumnost in ponos se začnejo pojavljati približno sredi drugega leta. Razvoj kompleksnih čustev je tesno povezan z napredovanjem v miselnem razvoju in oblikovanjem določenih pojmov, kot so odgovornost, posledičnost lastnih dejanj, medosebni odnosi ipd. Naučiti se mora

najprej ločiti sebe od drugih in povečati svoje zavedanje družbenih pravil (Nemec: 136–137).

Otrok se naveže na ljudi, ki so pogosto z njim in s katerimi je v čustveni interakciji. Vse bolj se navezuje na osebo, ki zanj skrbi, zato se razvija tudi strah pred ločitvijo, t. i. separacijska anksioznost. Začenja se bati tujcev. Strah se stopnjuje po približno osmem mesecu starosti (Marjanovič Umek 2008: 31). Z odraščanjem se strah postopno zmanjšuje, saj se otrok zna vedno bolj prilagajati na različne situacije, ki izzovejo strah (Zupančič 1994 v: Videmšek, Pišot 2007: 87).

V zgodnjem otroštvu so pogoste tudi jeza, zaskrbljenost, žalost in anksioznost, še posebno če otrok odrašča v čustveno in socialno neugodnih razmerah (prav tam).

Ljubosumje je pri malčkih zelo pogosto čustvo. Pojavi se lahko že pri prvem letu in je pogosto prisoten v odnosu med sorojenci. Mlajši jo izkazujejo z vznemirjenostjo, starejši pa z žalostjo in jezo. Ljubosumje je kompleksno čustvo, ki vsebuje elemente jeze, strahu in ljubezni, zato je težko predvidevati, kako bo posameznik reagiral v določeni situaciji (Nemec 2011: 137-138).

Socialni razvoj

Otrok se zanima za ljudi že v prvih tednih in mesecih svojega življenja. Od navdušenja se zvija, cvili, smeji. V drugem mesecu se pojavi t. i. socialni nasmeh, ki je osnova za ostalo socialno vedenje (socialne interakcije, socialne kompetence, socialne vloge, socialne kognicije). Vrstniško socialno vedenje se lahko pojavi že pri šestih mesecih (Marjanovič Umek 2008: 31).

Otroci v zgodnjem otroštvu prehajajo iz obdobja egocentrizma v obdobje empatije, saj vse bolj razvijajo nove oblike socialnih interakcij in kompetenc, predvsem v komuniciranju, recipročnosti, reševanju problemov. V socialnem okolju zgodnjega otroštva otrok spoznava pravila vedenja in medsebojnih odnosov. Socialne kompetence in samopodoba otrok razvije znotraj igre (Marjanovič Umek, Zupančič 2004 v: Videmšek, Pišot 2007: 87–88).

Skozi faze socialnega razvoja otrok razvije svoje obnašanje, ki je sprejeto s strani skupine, v katero pripada. V socialnem razvoju najbolj napredujejo tisti otroci, ki so bolj napredni tudi na gibalnem, intelektualnem in čustvenem področju (Videmšek, Pišot 2007: 88).

Gibalni razvoj

Otrokov gibalni razvoj in gibalna dejavnost se začneta že v prenatalni dobi in se ves čas izpopolnjujeta. Zelo izrazito je v prvih letih življenja, saj sta gibanje in igra prevladujoči dejavnosti otroka, ki neposredno vplivata tudi na duševni razvoj. Otrok se

skozi gibanje celovito razvija, z gibanjem se uči, sprosti, veseli in spoznava samega sebe. Z gibanjem otrok zaznava in odkriva svoje telo, ga preizkuša, raziskuje, spoznava in dojema svet okoli sebe, razvija občutek za ritem in hitrost ter dojema prostor in čas. Razvoj poteka od naravnih oblik gibanja do zelo celostnih in skladnostno zahtevnejših športnih dejavnosti v povezavi z zorenjem, učenjem in s posameznikovo lastno aktivnostjo (Pišot, Planinšec 2005: 17–20).

Otrokov razvoj poteka od cefalokavdalne (od glave navzdol) in proksimodistalne (od centra telesa – hrbtenice – navzven) smeri. Otrok najprej obvlada gibe glave, nakar potekajo gibi preko rok, zgornjega dela trupa do nog in stopal.

Okoli prvega leta začne hoditi, pri osemnajstem mesecu pa začne tekati. Hoji se pridružijo tudi plezanje, potiskanje, vlečenje, dviganje in metanje. Otrok postaja močnejši, spretnejši in hitrejši.

Do tretjega leta starosti uspe osvojiti vse naravne oblike gibanja, kot so: hoja, tek, skoki, poskoki, plazenje, dviganje, nošenje, valjanje, potiskanje, vlečenje, metanje, lovljenje, vesa. Otroci omenjene starosti ta gibanja usvajajo počasi, negotovo in površno (Videmšek 2001: 19–20).

Spoznavni razvoj

Kognitivni razvoj vključuje intelektualne procese, in sicer zaznavanje, predstavljaje, presojanje, sklepanje, spomin, govor, reševanje problemov ter omogoča mišljenje, odločanje in učenje (Marjanovič Umek 2004 v: Videmšek, Pišot 2007: 84).

Med najbolj znanimi teorijami kognitivnega razvoja brezdvomno sodi Piagetova teorija, ki razdeli razvojne stopnje v štiri zaporedne faze, ki se jih ne more preskočiti. Stadijske teorije so le okvirne, saj je čas pojavljanja določenega stadija različen od posameznika do posameznika. Prva faza je senzomotorična stopnja in poteka od rojstva do dveh let. To je obdobje, ko otrok uporablja zaznavne in gibalne sposobnosti za razumevanje sveta. Druga faza je stopnja predoperativnega mišljenja (ali stadij priprave konkretnih operacij) in se pojavi med drugim in sedmim letom starosti otroka. V tej fazi otrok zmore razumeti, ustvarjati in uporabljati simbole. Otrokova uporaba simbolov se kaže v odloženem posnemanju, v simbolni igri in v uporabi jezikovnih spretnosti. Značilnost obdobja se kaže v napredku simbolne igre in otrokove bujne domišljije (Batistič Zorec 2000: 59–67). Labinowicz (1989 v: prav tam) opredeljuje omenjeni fazi kot pripravljalna, predlogična stadija. Ostali dve pa kot naprednejša stadija logičnega mišljenja, in sicer stadij konkretnih operacij (od 7 do 11 let) ter stadij formalnih operacij (od 11 do 15 let), ki ju zaradi starosti vrtčevske skupine otrok, obravnavane v tej nalogi, ne bom posebej specifikirala.

3.2.2 Lutkovne dejavnosti in igra

Kaj je pravzaprav igra? Mnogi avtorji opredeljujejo pojem igre iz različnih vidikov. Otrokova igra je dejavnost, pri kateri otrok uživa (Pepler 1987 v: Kavčič 2004: 278). Ker ni usmerjena v izvajanje točno opredeljenih ciljev, je igra spontana, notranje motivirana. V igri se otrok počuti svoboden, ni utesnjen z določenimi pravili. Otrok sam spreminja igralna pravila, ki so posledica njegove aktivnosti, domišljije in doživljanja (Pellegrini 1991; Saracho 1991 v: Marjanovič Umek, Zupančič 2001: 1–31). Igra je raznolika, neskončna, poteka v imaginarnem svetu ter ni neposredno povezana v zadovoljevanju otrokovih potreb in je neodvisna od okoljskih zahtev (Horvat, Magajna 1987 v: prav tam). Igra nima meja.

Otroška igra ima svoje specifičnosti, ki se spreminjajo glede otrokovo starost in razvoj. Za otrokov razvoj je igra zelo pomembna predvsem zaradi spoznavnega, gibalnega, socialnega, govornega ter komunikacijskega vidika (Marjanovič Umek, Zupančič 2001: 1–31).

Skratka, igra omogoča posamezniku celoten razvoj kompetenc. V strokovni literaturi najdemo različne klasifikacije iger, razlikujejo se po različnih kriterijih, glede na psihofizične lastnosti otroka na določeni razvojni stopnji.

Klasifikacija otroške igre, ki jo je izdelal Toličič (1961 v: Marjanovič Umek, Kavčič 2001: 1–31) narekuje štiri različne vrste skupin:

- funkcijska igra,
- simbolna igra, drugače rečeno tudi domišljajska igra ali igra pretvarjanja oz. sociodramska igra,
- dojemalna igra,
- ustvarjalna igra.

Ko se otrok igra z lutko, prevzema določeno vlogo. Z lutko otrok lahko uprizarja ljudi, živali, predmete, ... ne glede na to, ali ga spodbuja odrasla oseba, ali sam improvizira. Kakorkoli že, če otrok uporablja lutko kot didaktični pripomoček, se vživi v njeno situacijo in posledično podoživlja lutkino situacijo. Ti elementi so zelo podobni karakteristikam simbolne igre, saj se z lutko pretvarja, igra se »kot da«, skozi njo vzpostavlja simbolno komunikacijo z okoljem (Korošec 2006: 104–106; Korošec 2003: 191).

Glede na izbrano diplomsko temo se bom v nadaljevanju osredotočila le na pomen in značilnosti simbolne igre.

3.2.3 Otroška oblika simbolne igre

Ker je tema naloge omejena na preučevanje igre otrok prve starostne skupine v povezavi z lutko, bom opisala le značilnosti igre, ki se pojavi v tem obdobju, in sicer simbolno igro.

Omenjena igra je neposredno povezana z lutko in se bistveno loči od drugih vrst iger, saj preko nje otrok želi biti podoben odraslim, zato se v igri pretvarja, »kot da« bi bil tisto, kar je odrasli, »kot da« bi naredil, kar počne odrasli, ... imitira predmet, pojav, dejanje. Govorimo o obstoju fikcije, kar otroku pomaga, da se oddalji od konkretne situacije. Metaforičnost je druga značilnost simbolne igre: otrok v igri zavestno zamenja en predmet za drugega. To se dogaja tako na kognitivni (veže se na strukturo igre) kot na igralni ravni (veže se na vsebino igre – na socialne in emocionalne izkušnje). V simbolni igri torej otrok uporablja simbolne transformacije, ki potekajo na ravni uporabe predmetov in prikazovanja dejavnosti kot nadomestila realnih situacij (Korošec 2003: 193–196).

Novejše študije kažejo, da se simbolna funkcija igre pojavi redkeje in kratkotrajnejše že v prvem letu starosti otroka (Fiese 1990 v: Kavčič 2004: 279), igra se pojavi v enostavni obliki. V drugem letu se pojavi pogostejše ter nadaljuje v vedno bolj kompleksne imitacije vse nekje do šestega leta (Marjanovič Umek, Kavčič 2006: 39). Simbolna igra se torej odraža v pretvarjanju, imitaciji, igri vloge (Smilansky, Shefatya 1990 v: Marjanovič Umek, Kavčič 2006: 40) in omogoča kompleksnejšo, bogatejšo komunikacijo, izraz emocij (D. G. Singer, Singer 1990 v: Marjanovič Umek, Kavčič 2006: 41) empatijo, abstraktni razvoj (Smilansky 1968 v: prav tam), razreševanje konfliktov (Kavčič 2004: 280), ... Z otrokovim razvojem postaja njegova igra vedno manj odvisna od predmetov in igrač, ki jih imajo na voljo (Korošec 2003: 196).

3.2.4 Gledališka igra v povezavi z obliko simbolne igre

Povezavo med gledališko predstavo in otroško igro je opazil že pred nekaj stoletji slavni češki pedagog Komensky, ki je trdil, da dramska igra prispeva k otrokovemu vsestranskemu razvoju in zabavi ter ga uči primernega vedenja (Bredikyte 2002: 12).

Slovenski etnomuzikolog, lutkar in ilustrator Igor Cvetko v svoji knjigi (2010: 64) piše, da je za otroka ključnega pomena vključevanje gledališke izkušnje, izkušnje pripovedovanja, vključevanje giba in oživljanje predmetov v njegovi kreativni in simbolni igri, ker mu omogoča, da aktivno preizkusi in doživi iluzijo, prepletanje sanj in realnosti, ustvari svet poetike, ki je bistveno drugačen od vseh ostalih in v katerega lahko mirne duše vstopi in izstopi brez kakršne koli škode.

Z vključevanjem gledališča in lutk v otrokovo aktivno in domišljijско igro otroku omogočamo izmenjavanje izkušenj ter ga obenem približujemo njegovi kulturi (Cvetko 2010: 65)

Milda Bredikyte (2002: 9–30) ugotavlja, da se ob gledanju igre z lutko, otroci lažje identificirajo s karakterji v pravljici in bolj začutijo izkušnje junakov. Po predstavitvi otroci lutke raziskujejo, z njimi eksperimentirajo, kar lutka zmore in pogosto pravljico tudi proučujejo. Poleg bogatenja besednega zaklada se otroci v igri z lutko učijo razumeti simbolno vrednost vizualnih znakov in spoznavajo jezik neverbalne komunikacije.

4 LUTKOVNE TEHNIKE

Za lutkovno gledališče je značilna raznolikost odrskih prostorov in lutkovnih tehnik. Vsaka že znana lutkovna tehnika ima svoje karakteristike, povezane z določeno zvrstno obliko teksta (npr. pravljica, poetika, groteska). Da ne bi prišlo do stilne in izvedbene neenotnosti med lutko in tekstom, mora lutkar dobro poznati osnovne značilnosti lutkovnih tehnik. V kolikor pride do protislovnosti med njima, na odru lutkovne predstave ne pride do lutkovnosti, kar pomeni da lutka nima možnosti izražanja svoje osnovne estetske funkcije (Trefalt 1993: 16).

Glede na način animacije oz. oživljanja lutke se lutkovne tehnike delijo na:

- marionete,
- lutke na palici ali javajke,
- ročne lutke,
- prstne lutke,
- ploske lutke,
- senčne lutke,
- mimične lutke ali naglavne lutke,
- maske,
- manikin - namizno gledališče,
- predmetno gledališče,
- lutke - igrače.

4.1 Marionete

Marionete so lutke vodene od zgoraj navzdol. Vodene so lahko na nitkah (tradicionalne češke marionete) ali na žici (sicilijanske marionete, velike od 100 do 160 cm). Ta značilnost omogoča lutki mehke in počasne gibe, ki so včasih melanhonično nekoordinirani. Energičnosti ji ne moremo vsiliti, ker postane gib nepregleden. Oživljati marioneto je zahtevnejši proces izmed vseh lutkovnih tehnik (Trefalt 1993: 44–48). Zaradi tega je med nekaterimi profesionalnimi lutkarji marioneta uvrščena kot kraljica med lutkami (Varl 1995: 5).

Marioneta je poetična, pravljичna, saj je edina lutka, ki leti po zraku in premaguje težnost (Sitar Cvetko 2012). Njena teža mora biti pravšnja, ne sme biti prelahka. Njeno težišče mora biti točno določeno in za usklajeno gibanje jo je potrebno obtežiti na točno določenih mestih. Nitke so lahko vodene preko vodila (vage) ali neposredno z rokami lutkarja.

Ker marionete ne držimo v rokah, zanjo igra z rekviziti ni primerna.

Da bi se izognili nepravilne težnosti zakonitosti lutke, moramo pri izdelavi marionete upoštevati osnovna razmerja med deli telesa, npr. glava ne sme biti prevelika, roke in noge ne smejo biti premajhne, saj bi lutkar hitro ostal brez »animacijskih čudežev« in lutka bi delovala v nasprotju s svojo poetično vlogo.

Marioneta je torej najprimernejša za tekste poetike, lirike, epike, fantastike in pravljic (Trefalt 1993: 48).

4.2 Lutke na palici ali javajke

Javajke v svoji poetiki pokrivajo prostor med marionetami in ročnimi lutkami, ker se gibljejo po paravanu kot ročne lutke in obenem ponujajo tudi možnost mehkih in melanholičnih gibov marionete. V osnovi je javajka tridimenzionalna figura (Sitar Cvetko 2012; Trefalt 1993: 55). Ker javajka zmaga bogato izrazno gestikulativnost, natančnost in minimalističnost, zmaga uprizoriti tudi zahtevnejše in bogate teme besedil (Trefalt 1993: 55).

Javajka je atraktivna, elegantna in odločna lutka v svojem gibanju. Je vodena od spodaj navzgor. Prihaja iz otoka Java (od tu izvira njeno ime; prebivalci otoka lutko imenujejo wayang). Klasična javajka ima tri palice: glavno, ki nosi glavo lutke in dve sekundarni, na katerih sta pritrjeni roki (Trefalt 1993: 53–54).

Obstaja več vrst javajk. So lahko poetične ali humorne. Lahko so zelo majhne, tako kot prstne lutke, ali ogromne, npr. pri praznovanju karnevala. Imajo zelo široko delovno področje in so lahko komične, poetične, tragične, ... (Sitar Cvetko 2012).

Ker javajka nima možnosti neposrednega prijema rekvizita, je zanjo primeren rekvizit, ki je (kot ona) tudi pritrjen na palici. Ker potrebujejo »ozemljitev«, lutke na palici zahtevajo paravan, zaslon. Je zelo uporabna lutkovna tehnika za otroke (prav tam).

4.3 Ročne lutke

Animacija ročne lutke ne spada med najlažje lutkarske tehnike (Sitar Cvetko 2012).

Klasična oblika vodenja ročnih lutk je na prstih, in sicer kazalec rabi glavo, palec in sredinec so lutkine roke (Trefalt 1993: 49). Naša dlan je točno v njenem težišču, zato lahko hitro in z lahkoto vplivamo na njene geste in premike. Za vodenje in igranje ročne lutke je pomembna motorika prstov (Varl 1997b: 4).

Ročna lutka ima hitre in energične gibe in je vezana na podlago. Je izredno gibljiva in dinamična, zato tudi premore bogato uporabo rekvizitov, ki se jih uporabljajo v realistični velikosti (Trefalt 1993: 52).

So največji razbojniki v lutkarstvu, saj je v tradiciji omenjene lutkarske zvrsti prisoten »baston« (palica), ki ga lutkarski junaki uporabljajo pri pretepih in z njim premagajo vse, npr. italijanski Pulcinella ali angleški Punch. Take predstave so zelo temperamentne, zato namenjene bolj odrasli publiki (Sitar Cvetko 2012).

Ročna lutka za otroke, ki živi po otroških sobah in igralnicah, ne izhaja iz tradicionalnega gledališča, ampak je bliže otroškim ljubkovalnim igračam.

Ročne lutke imajo rade dinamiko, ritem, pretiravanja, komiko, lahko posredujejo več besedila kot številne druge tehnike in odlično obvladajo rekvizitno igro (prav tam).

4.4 Prstne lutke

Prstne lutke so drugačne od ostalih lutk: so majhne, a imajo svoje veliko poslanstvo. Prstne lutke so naši prsti, naša dlan pa je oder. Skupaj tvorijo prvo lutkovno gledališče. Prsti so lahko maskirani, kostumirani, obrnjeni na vse strani. Da oživijo, potrebujejo, tako kot druge večje lutke, lutkarja, čeprav jih bo ta animiral z zelo majhnimi gibi.

Roka je prvo otrokovo gledališče in tudi prvi del telesa, ki se ga zaveda že kot dojenček. Roka s prsti je otrokova prva igrača, igra in orodje. Vsak prst ima v igri posebno vlogo, zato je prav, da ima vsak prst tudi svoje ime.

Prstno gledališče je namenjeno malim predstavam in stoji nekje na poti med gledališčem in igračo (Sitar 2001: 7).

Prstna igra je igra za dva – igra diade (mama / otrok, vzgojitelj / otrok, ...). , v njej se svet razpre med odraslim in otrokom. Dogaja se v veliki bližini, tako veliki, da je dotik neizbežen. Največkrat jo izvajamo tako, da vzamemo otroka v svoje naročje. Zlasti je priporočena v prvi starostni skupini. Prstne lutke, junakinje številnih prstnih in njim podobnih iger, nimajo velikih spektakelskih potencialov, zato pa imajo velikansko komunikacijsko vrednost. Bližina in intima igralcev je odlika prstnega gledališča, ki nudi zaupanje, igro in zabavo človeku v najnežnejšem otroštvu (Sitar Cvetko 2012).

Najprimernejši teksti, namenjeni prstnim lutkam, so seveda kar prstne igre, petvrstičnice, ki združujejo v sebi epske, lirske in dramske elemente. Igor Cvetko je v svojem delu *Najmanjše igre na Slovenskem* (2000: 129) zbral prstne igre, drobna ljudska besedila, igrice v verzih, pesmice, prizorčke in dotikalnice obenem, ki so del slovenskega kulturnega in socialnega okolja in ki zrcalijo čustva in občutke od najzgodnejšega otroštva naprej in predstavljajo segment otroškega izročila.

Tematike prstnih iger so največkrat vezane na vsakdanje življenje, npr. lakota, žeja, jok, ... in se vrtijo okoli osnovnih potreb otroka (Cvetko 2000: 134).

4.5 Ploske lutke

Predhodniki ploskih lutk so senčne lutke, ki imajo za seboj dolgo zgodovino. Ko senčni lutki odmaknemo platno, na katerem opazujemo premik njene sence, najdemo dvodimenzionalno figuro na palici (Varl 1997a: 4–5).

Lutka dvodimenzionalne figure je lahko zelo zanimiva le, če vpletemo kanček dinamike. To naredimo tako, da telo lutke razčlenimo (najmanj na dva dela in pridobimo vsaj en sklep). Na ta način se bo lutka lahko gibala in postala živa. Ker nima volumna, se na odru ne more obračati (Sitar Cvetko 2012).

Te vrste lutk so vodene od spodaj navzgor. Narejene so iz različnih materialov in pritrjene na palici. Animirati ploske lutke je zahtevna naloga. Celotna tehnologija lutke temelji na dovršeni in tekoči mehaničnosti. Animatorjevi gibi so zato natančni in obvladujoči. Specifika prisotne mehaničnosti ploski lutki onemogoči energične premike. Zato je njihova značilnost v uprizarjanju poetike (Trefalt 1993: 58–59).

Če v ploskem gledališču želimo vpeljati globino, je potrebno izdelati pomanjšani dvojnik lutke in le tako lahko prikažemo lutko tudi v daljavi (Trefalt 1993: 58).

V vrtcu je ploska lutka najbolj razširjena in uporabljena lutka. Ploska lutka je v sorodu z dvodimenzionalno sliko. Narisano figuro izrežemo in jo z upogibanjem ali členjenjem primerno razgibamo. Nastane ploska otroška lutka (Sitar Cvetko 2012).

4.6 Senčne lutke

Senčna lutka je zmožna gledališkega igranja, ne da bi jo videli. Gledamo le njen odsev. V gledališču senc uporabljamo številne izrazne elemente filmske pripovedi. Včasih predstava s senčnimi lutkami daje vtis, da gledamo animirani film, čeprav je osnova animacije vedno lutka. Svet je v drugi luči drugačen. Njena nesnovnost ji daje čarobno moč. Pripravimo jo tako, da izdelamo plosko lutko. Da je bolj zanimiva pazimo na razčlenjeno obliko, nanjo lahko naredimo različne perforacije. V odprtine lahko umestimo prosojen papir ali folijo, ki sta lahko tudi poljubno obarvana (Sitar Cvetko 2012).

Senčne lutke so vodene od spodaj ali od zadaj. Platno je njihov glavni gledališki oder, na katerega se usmeri svetloba (luč) in projicira senca lutke. Senca je običajno črna, pojavi pa se lahko tudi v pobarvani, prosojni različici (Trefalt 1993: 61; Sitar Cvetko 2012).

Senčno gledališče izvira iz orientalskega tradicionalnega gledališča. Najpogosteje ga uporabljamo za uprizoritev liričnih besedil, tragedij in opere. Izvajalska tehnika zahteva natančnost, razumljivost v gibanju in govoru, improvizacije skoraj ne dopušča (Trefalt 1993: 62–63).

Uporaba grafoskopa je priljubljena tehnika lutkarjev senčnega gledališča. Nanj lahko preprosto položimo celo paletu najrazličnejših predmetov (zmečkan, preluknjen papir, ukrivljeno žico, vrvice, sponke, slike, ...). Dobra senčna lutka mora biti obrnjena tako, da se vsak del njenega telesa najbolje vidi, saj gledalec nima možnosti, da bi si jo ogledal z več strani. Projicirana senčna lutka na platnu mora zbrati kar največ podatkov o želeni osebi (živali ...). Namesto grafoskopa lahko uporabimo druge vire svetlobe, primerni so diaproyektor, reflektor, baterijska svetilka, namizna svetilka, celo svetloba sveče. Domišljija posameznega lutkarja dopušča tudi možnost uporabe več tehnik hkrati. Pri izdelavi lutke lahko uporabimo najrazličnejše materiale: papir, karton, celofan, polivinil, tekstil, celo vrečke, napolnjene z vodo, ... (Sitar 1996).

4.7 Mimične lutke

Značilnost mimične lutke je odpiranje ust, poudarjeno gibanje čeljusti, ki neposredno vpliva na grimase celotnega obraza in njene mimike (Varl 1997c: 4). Mimične lutke so vodene od spodaj navzgor. Tehnologija temelji na principu naglavne lutke in lutkarjeve dlani, ki je vtaknjena v lutkino glavo. Lutkar s svojimi prsti premika lutkina usta: palec premika spodnjo čeljust, ostali štiri prsti pa zgornjo. Lutkar animira lutko v višini svoje glave. Najpomembnejši del lutke je glava, zato je običajno vidna le do pasu (Trefalt 1993: 59).

Ima izredno mimično sposobnost (od tu tudi izhaja njegovo ime), kar ni velika specifičnost lutk. Najpogosteje je uporabljena za kabarejske nastope, varieteje, televizijske programe, parodije, groteske (Trefalt 1993: 59–60). Med najpopularnejšimi mimičnimi lutkami je zagotovo angleška lutka iz televizijske nadaljevanke Muppet Show (Varl 1997c: 4–5). Najpreprosteje mimično lutko izdelamo kar iz nogavice. Mimična lutka rada uporablja rekvizite, saj ima izredno sposobnost oprijema. Zelo dobro uporablja predmete in odlično inscenira različna čustvena stanja (Sitar Cvetko 2012).

Mimične lutke so zato mojstrice karakterne komike in so odlično sprejete tako med odraslimi kot med otroki.

4.8 Maske

Maska ni tipična lutka. Preko nje želimo vedno biti nekdo drug, igrati in govoriti skozi usta druge osebe. Je starodaven in skrivnosten predmet, prisoten v vseh kulturah. Varlova (1997d: 4-5) jih je razdelila v obrazne in naglavne maske ter maske celega telesa.

Z maskami spremenimo lastno identiteto. Animiramo jih z gibanjem lastnega telesa in na ta način odrsko oživljamo neživi material (Sitar Cvetko 2012).

4.9 Namizno gledališče

Karakteristika namiznega gledališča je ta, da je prizorišče vodoravna ploskev, miza. Animator se ne skriva za paravanom, ampak igra z lutko v živo pred gledalci. Zato je vse, kar počne, vidno publiki, tako njegova animacija lutke kot tudi morebitne napake pri lutkovni igri. Ker je oder odprt, lahko lutkar komunicira z občinstvom preko lutke, lahko pa se h gledalcem obrača tudi kot igralec. Zato ima namizno gledališče veliko komunikacijsko vrednost in je zelo uporabno pri lutkovnih predstavah za najmlajše. Pri tem tipu gledališča je prisoten sistem otroške igre, zato ne stremimo h gledališki iluziji, ampak situacije na odru sproti gradimo in podiramo, da bi lahko gradili nove ...

Za gledališče na mizi so primerne različne lutkovne tehnike, ki jih animiramo od zadaj ali od zgoraj, manj primerne pa so lutkovne tehnike, animirane od spodaj (ročna lutka, javajka ali od spodaj vodena ploska lutka).

Pravi predmeti kot rekviziti ali scenski elementi so del konvencije namiznega teatra. Scena na odru je dinamična. Ker namizna scena vsebuje elemente igre, moramo paziti, da na odru ni preveč predmetov, kar bi nas lahko oviralo pri spletu gledaliških dogodkov. Zato smo pri izbiri le-teh pozorni na funkcijo vsakega predmeta (Sitar Cvetko 2012).

4.10 Predmetno gledališče – objekt teater

Lutka – predmet je omejena v svojimi izraznosti in sporočilnosti. Lutkarji jo uporabljajo pri predstavitvi preprostih zgodb. Gledališče predmetov zahteva razumljivo in jasno izvedbo lutkovne predstave ter asociativno fantazijo ustvarjalcev.

Je primerna lutkovna tehnika za uprizoritev pravljic, liričnih zgodb in poezije.

V izogib napačnih asociacij in/ali dezinformaciji pri gledalcu mora lutkar skrajno paziti na njeno izraznost ter na ustrezno animacijo, da povzroči pravo iluzijo, kar je tudi bistvo in smisel take uprizoritve (Trefalt 1993: 61).

4.11 Lutka – igrača

Lutka – igrača je pogosto uporabljena lutkovna tehnika za najmlajše. Igrača, ki jo otroci poznajo iz svojega vsakdana, oživi, ko jo lutkar prime v svoje roke in jo začne animirati. Tehnika lutke – igrače je podobna tisti v predmetnem gledališču. Razlika je le v tem, da igrača ne potrebuje asociacije, kajti že sama po sebi ima obliko in funkcijo. Uporablja se jo predvsem v terapevtske in didaktične namene (Trefalt 1993: 64).

5 PRAKTIČNI DEL

Mnogi avtorji opisujejo lutko kot izredno močen didaktični pripomoček. Tisti, ki so bolj poetični, pravijo, da ima lutka čarobno moč. Misel na čaranje me je močno prevzelo. Zanimalo me je, ali imajo res vse lutke isto očarljivo sposobnost? Tako so nastale prve ideje o tem, da bi organizirala »magično tekmovanje med lutkami«. Katera bi bila zmagovalka? Če želimo dobiti objektivne rezultate, morajo biti tekmovalci med seboj enakovredni. Ne bi bilo pošteno, da bi med seboj tekmovali medved, kokoš, miška, polž, deklica, dedek, avtomobil, letalo, svinčnik, sladoled, ... saj bi brez tekmovanja že vnaprej vedeli, kdo bi bil najhitrejši, najmočnejši, najslajši, najhrupnejši, ... Zaradi tega sem želela pripraviti »pošteno tekmovanje« in zato so morale biti lutke med seboj enakovredne. Torej, katera lutka bi se lahko primerjala z drugo? Lutka iz katere zgodbe?

5.1 Izbira zgodbe za lutkovne uprizoritve

Zgodbo sem izbirala s pozornim razmislekom. Želela sem, da bi bila primerna za starost gledalcev in da bi ustrezala vsem različicam in značilnostim različnih lutkovnih uprizoritev. Upoštevajoč nasvete mentorice in prijateljice, ki kot jaz v vrtcu opravlja delo strokovnega pedagoga, je padla odločitev za znano italijansko pravljico *Možiček dežja* (*L'omino della pioggia*).

Izhajala sem iz besedila, ki ga je napisal Gianni Rodari, italijanski pisatelj in pedagog, znan po svoji fantaziji in izvirnosti. Avtor je veliko prispeval k izboljšanju in obnovitvi italijanske mladinske književnosti. Kot strokovna delavka, zaposlena v enem od italijanskih vrtcev na Obali, sem začutila potrebo po predstavitvi kakovostnega mladinskega dela v okviru italijanske tradicije in kulture. Številne Rodarijeve pripovedi, zgodbe in pesmi za otroke predstavljajo pravo klasiko za mladostnike, in, ena od teh je brezdvomno tudi *Možiček dežja*.

5.2 Izdelava lutk

Po branju in listanju različnih besedil v povezavi z najprimernejšimi lutkovnimi tehnikami za najmlajše me je spoznanje pripeljalo do tega, da sem otrokom najprej predstavila zgodbo, uprizorjeno s tehniko prstnih lutk. Zato sem tudi ustvarila prvo lutko, glavnega junaka *Možička dežja*, ravno s tehniko prstnih lutk.

V nadaljevanju se mi je porajal dvom, kakšna naj bi bila zunanja podoba glavnega junaka. Ali mora res nositi ista oblačila, imeti iste poteze obraza, biti enako velik, kot je v originalnem besedilu?

Védenje, da ima vsaka lutkovna tehnika svoje posebnosti in da je tesno povezana z natančno določeno zvrstno obliko teksta, npr. pravljica, poetični tekst, satira, itd., me je pripeljalo hitro do ugotovitve, da glavni junak ne more biti ista oseba oz. natančno isti lik v različnih uprizoritvah. Njegova zunanja podoba se mora skladati z možnostmi dinamike lutke in njenim karakterjem, ki je v vsaki različici uprizoritve drugačen. Ker zgodbe ni bilo možno spremeniti (v nasprotnem primeru bi Možiček dežja postal nekdo drug), sem se odločila, da bo vsaka lutkovna tehnika imela svoj lik, ki se bo ujemal z osnovami lutkovnosti oz. vsaka lutka bo lahko opravljala svojo osnovno estetsko funkcijo, npr.: Možiček dežja – marioneta, ne more imeti dinamičnega in močnega karakterja, saj je značilnost marionete poetičnost, lahkotnost gest in nikakor ne more odigrati energično, kar bi bilo v nasprotju s specifikami lutke – marionete.

Pri izdelavi lutk in scen sem uporabila naravne in odpadne, reciklirane materiale.

5.2.1 Izdelava prstnih lutk

Pri izdelavi prstne lutke sem uporabila majhen košček higienske rokavice, ki je nadomeščal telo lutke. Nanj sem namestila in nalepila tanko volno, tako so nastali lasje. Na koščku rokavice sem narisala oči, nos in usta, tako je nastal obraz lutke. Za lutkino obleko sem uporabila kartonček, ga oblikovala v oblaček in pobarvala s suhimi akvarelnimi barvicami. Papirnato obleko sem zalepila na košček rokavice. Za noge sem uporabila košček nitke in dva manjša gumba, ki sem ju pritrdila na kartonsko obleko. Tako je nastala prva prstna lutka, in sicer najmanjši, a obenem največji junak zgodbe.

Izdelala sem tudi prstne lutke za ostale prste, ki so imele funkcijo scene in dajale smisel in zaključek celotni uprizoritvi: oblaki, izdelani iz kartona in bombažne vate, na njihovi hrbtni strani papirnato, pobarvane kapljice dežja; ena prstna lutka je bila sonce iz pobarvanega kartončka.

Slika 1: Prstna lutka: Možiček dežja

Vir: Hrvatin 2012

5.2.2 Izdelava ploskih lutk

Pri izdelavi ploskih lutk sem uporabila tanjši bel karton. Nanj sem narisala obrise likov, jih izrezala in pobarvala. Posamezne dele sem sestavila z razcepkami. Tak način konstrukcije lutki omogoča gibanje. Lutki sem pritrdila palčko in pridobila končni izdelek: plosko lutko. Pri lutki, vodeni od zgoraj, sem za noge uporabila košček volne in dva gumba.

Pri animiranju ploskih lutk, vodenih od spodaj, sem uporabila kos pobarvanega stiropora, ki je služil kot del scene in obenem kot površina za odlaganje lutk (lutke sem v stiropor zapičila s palčko). Pri ploskih lutkah, vodenih od zgoraj, pa sem pripravila dve sliki in ju pritrdila na škatlo, ki je delovala kot scena lutkovne uprizoritve. Na slike sem zalepila oblake iz bombažne vate.

Slika 2: Ploski lutki: Možička dežja

Vir: Hrvatin 2012

5.2.3 Izdelava marionete

Za izdelavo marionete sem uporabila žogico iz stiroporja, ki sem jo pokrila s plastjo das mase. Vanjo sem namestila dve razcepki, ki služita kot kavelj za pritrditev nitke. S tem sem pridobila glavo marionete. Iz odpadnega tekstila sem ukrojila marionetino oblačilo. Vse skupaj sem sestavila in fiksirala z lepilom. Iz das mase sem oblikovala še roke in noge. Oblikovane dele sem pobarvala in jih namestila na lutko.

Slika 3: Lutka - marioneta: Možiček dežja

Vir: Hrvatini 2012

5.2.4 Izdelava lutke za namizno gledališče

Sestavni deli namizne lutke so: plastenka, pest kamenčkov, časopisni papir, krep, lepilni trak, kartonček, gumbi, odpadni tekstil in palčke. S časopisnim papirjem in trakom sem oblikovala lutkino glavo in roke. V glavo sem pričvrstila dve palčki: prva služi kot vodilo pri animaciji lutke, druga pa povezuje plastenko, ki ima funkcijo lutkinega telesa. Roke sem fiksirala na ostali dve palčki. Glavo in roke sem pobarvala s tempera barvo. Telo lutke sem dekorirala z ostanki tekstila.

Slika 4: Lutka namiznega gledališča: Možiček dežja

Vir: Hrvatin 2012

5.2.5 Izdelava senčnih lutk

Pri izdelavi ozadja za senčne lutke sem izkoristila grafoskop. Na prozorni foliji sem z barvami za steklo poslikala prizorišče. S kartonom sem izdelala krog, ki je služil kot okvir scenografiji. Za animacijo sence sem oblikovala plosko lutko. V tem primeru sem pritrdila daljše in močnejše palčke.

Slika 5: Senčna lutka: Možiček dežja

Vir: Hrvatina 2012

5.2.6 Izdelava mimičnih lutk

Pri kreiranju mimične lutke sem uporabila bombažno nogavico, tekstil, volno, košček tanjšega kartončka in časopisni papir. Kartonček sem uporabila za izdelavo ust. Glavo lutke sem napolnila s tekstilom in jo poljubno oblikovala. Na isti način sem izdelala še lutkine roke in noge. Z volno sem upodobila lutkine lase, s papirjem pa oči.

Slika 6: Mimična lutka: Možiček dežja

Vir: Hrvatin 2012

Tako so nastale lutke, ki bodo sodelovale v »tekmovanju za »najmagičnejšo lutko«. Ali bomo pridobili zmagovalko? Začenja se potek organizacije in izvedbe »lutkarske magične tekme« (dejavnosti) med: prstno magično lutko, plosko magično lutko, vodeno od spodaj, plosko magično lutko, vodeno od zgoraj, magično marioneto, namizno magično lutko, senčno magično lutko ter mimično magično lutko.

5.3 Izvedba dejavnosti

Dejavnosti sem izvajala v obdobju treh mesecev, in sicer od marca do junija meseca. Najprej sem otrokom odigrala lutkovno uprizoritev zgodbe, nakar sem jim omogočila, da tudi sami raziskujejo, manipulirajo in uporabljajo lutko. Otrokom sem

omogočila, da lutki pristopijo individualno. Vsakemu sem namenila dovolj časa, da je lahko lutko sam raziskoval in se z njo tudi igral. Med njimi sem upoštevala individualne razlike, želje in potrebe. Če je bilo na razpolago hkrati več lutk, sem otrokom dopuščala možnost, da se med seboj tudi igrajo, in opazovala sem njihove interakcije.

V kolikor sta mi načrtovani pedagoški program in čas dovolilo, sem isto lutkovno uprizoritev izvajala in ponovila tudi večkrat z namenom, da bi imela več priložnosti opazovanja, ugotavljanja in primerjanja dejstev. Obenem so bili otroci deležni bogatejših izkušenj.

Ker sem izhajala iz teorije (Sitar, 2001; Cvetko, 2000), da je za otroka prva izkušnja z gledališčem lastna roka, sem pri uprizarjanju prve lutkovne uprizoritve uporabila ravno tehniko prstnih lutk. Ostale sem načrtovala sproti, odvisno od lastne domišljije in možnosti ustvarjanja. Sicer sem pa izbirala lutkovne tehnike, ki se med seboj veliko razlikujejo, manj pogosto uporabljajo ter tudi take, ki so zaradi zahtevnosti animacije priporočljive za starejše otroke, npr. marioneta.

Lutkovne uprizoritve sem opravljala z naslednjimi tehnikami:

- lutkovna tehnika prstnih lutk,
- lutkovna tehnika ploskih lutk,
- lutkovna tehnika marionete,
- lutkovna tehnika namiznega gledališča,
- lutkovna tehnika senčnih lutk ter
- lutkovna tehnika mimičnih lutk.

Potek posamičnih dejavnosti opisujem v nadaljnjih korakih.

5.3.1 Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike prstnih lutk

Uprizoritev sem izvedla v mehkem kotičku igralnice takoj po jutranjem krogu. Vsi smo bili nameščeni na mehki blazini v obliki kroga. Ustvarili smo intimen prostor in bližino. Sam pogled na drobceno lutko je že predstavljal izhodišče za lutkovno uprizoritev. Dodatnih motivacij ni bilo potrebno izvajati. Uprizoritev je trajala približno tri minute. Vsi otroci so lutkovno uprizoritev radi gledali in ob njej kazali interes in veselje.

Ob končani uprizoritvi sem otrokom omogočila dostop do vseh lutk in so jih raziskovali, spoznali in z njimi ustvarili odnos, vsak na svoj način in razvojne zmožnosti.

5.3.2 Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od spodaj

Uprizoritev sem izvedla po jutranjem krogu v lutkovnem kotičku igralnice, ki je opremljen s paravanom. Otroci so bili nameščeni na stolih. Že sama situacija »kot da

smo v gledališču« je med otroki spodbudila interes za nadaljnji potek dejavnosti. Uprizoritev je trajala pet minut. Ob gledanju lutkovne uprizoritve so vsi otroci pokazali interes, veselje in presenečenje.

Ob končani uprizoritvi sem otrokom omogočila dostop do vseh lutk. Kolikor se je le dalo, sem upoštevala njihove želje. Svobodni so bili v lastnem raziskovanju lutk in v ustvarjanju svojih situacij, pri čemer sem jim sledila in jih spodbujala.

5.3.3 Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od zgoraj

Uprizoritev sem izvedla kot običajno. Postavili smo se v lutkovni kotiček, ki je opremljen s paravanom. Nanj je bila nameščena scenografija. Otroci so se kot gledalci namestili na stole in sledili lutkovni uprizoritvi. Ta je trajala približno štiri minute. Otroci so bili za lutkovno uprizoritev zainteresirani. Kot običajno je za tem sledila individualna igra z lutko.

5.3.4 Izvedba dejavnosti z uporabo marionete

Uprizoritev sem izvedla po jutranjem krogu. Izvedla sem jo v igralnici v vnaprej pripravljenem prostoru, opremljenem z mizo in s stoli. Pripravljen prostor je dobil funkcijo parterja in odra, spremenil se je v gledališki kotiček. Otroci so se brez težav namestili na stole in navdušeno čakali na uprizoritev. Nova situacija v igralnici je med otroki spodbudila radovednost za nadaljnjo dogajanje.

Lutkovni uprizoritvi so z zanimanjem in veseljem sledili vsi prisotni. Uprizoritev je trajala približno šest minut.

Upoštevač zapis v različnih virih, da marioneta ni najprimernejša lutka za najmlajše, sem se vseeno odločila, da otrokom ponudim tudi igro z marioneto, ki sem jo načrtovala v individualni obliki, ker sem tako imela več nadzora nad lutko in nad možnimi nepričakovanimi »težavami«.

5.3.5 Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike namiznega gledališča

Uprizoritev sem izvedla v okviru načrtovanih dejavnosti. Pripravila sem »gledališče«, opremljeno z mizo – odrom ter s stoli – parterjem. Tako kot vedno so se tudi tokrat otroci namestili brez težav in takoj pokazali odprtost in vedoželjnost za novo izkušnjo. Vsi so bili aktivni gledalci in uprizoritvi sledili z zanimanjem. Na nekaterih obrazih se je tu pa tam pokazal nasmeh, kar je dokaz, da se jih je uprizoritev dotaknila. Uprizoritev je trajala približno šest minut.

Tudi tokrat je bil v nadaljevanju namen ta, da otrokom približam to zvrst lutke. Ker je bila na razpolago le ena lutka, sem z otroki načrtovala posamično raziskovanje in igro.

5.3.6 Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike senčnih lutk

Uprizoritev sem načrtovala in izvedla takoj po jutranjem krogu. Tokrat sem pripravila prav posebno in magično gledališče. Igralnico sem zatemnila in jo opremila s povsem novimi predmeti: nov oder, novi rekviziti, nova sredstva, nova lutka (le stoli so bili vedno isti!). Otroci so bili presenečeni nad dogajanjem že pred samo lutkovno uprizoritev. Pred njimi sem namestila prosojno tkanino (belo rjuho) in nanjo projicirala barvno ozadje prizorišča, ki je izviralo iz grafoskopa.

Otroci so se namestili na namišljen gledališki parter (stoli) in sledili lutkovni uprizoritvi. Uprizoritev je trajala približno šest minut.

Kot vedno sem tudi po tej dejavnosti izkoristila lutko in otrokovo radovednost. Senčno lutko sem ponudila posamičnemu otroku in se z njimi ukvarjala individualno.

5.3.7 Izvedba dejavnosti z uporabo tehnike mimičnih lutk

Tudi to izvedbo dejavnosti sem načrtovala in izvedla kot običajno. Otroci že poznajo »namišljeno gledališče« in se že sami usedejo na stole v pričakovanju nove gledališke izkušnje. »Neobičajen« scenarij sem pripravila že vnaprej. Neobičajno pa zato, ker je na prizorišču oblakov stala prečudovita velika vodna pipa. Izbor rekvizita iz realnega sveta se fantastično prilagaja tej lutkovni zvrsti, saj tudi teorija pravi (Trefalt 1993; Varl 1997c), da ima mimična lutka izredno sposobnost oprijema. Lutko sem pustila v presenečenju do začetka uprizoritve.

Lutkovni uprizoritvi so sledili vsi z zanimanjem. Trajala je približno štiri minute.

Po lutkovni uprizoritvi sem mimično lutko individualno ponudila otrokom za raziskovanje in igro.

»Lutkarska magična tekma« je prispela na konec. V nadaljevanju lahko bolj podrobno sledimo, kaj se je pravzaprav med »čarobnimi tekmovalci« sploh dogajalo. Da ne bo zmešnjav, začnimo spet od začetka. Kaj je bil namen »magične tekme«? Zakaj smo jo sploh organizirali? Kje in kako se je odvijala? Po katerih kriterijih smo pridobili rezultate lutkovne »magične tekme«? Ali obstaja »magični zmagovalec«?

»Magične dogodke« raziskujemo korak za korakom ...

6 EMPIRIČNI DEL

6.1 Namen raziskave in predstavitev raziskovalnega problema

V diplomski nalogi predstavljam različne lutkovne tehnike in ugotovitve kako lutkovna uprizoritev vpliva na doživljanje predšolskega otroka prve starostne skupine (od 1 do 3 let).

Za uspešno realizacijo projekta sem v vrtčevskem okolju, in sicer v starostni skupini otrok od 1 do 3 let, izvedla več lutkovnih uprizoritev z različnimi lutkovnimi tehnikami. Za dobro izvedbo lutkovnih iger in za pridobitev čim bolj konkretnih ter možnih primerjalnih rezultatov je bila ključnega pomena izdelava primerne lutke ter izbor primerne zgodbe.

Po končani lutkovni uprizoritvi sem otrokom omogočila rokovanje z lutko. Posnetek mi je bil v pomoč, da sem lahko kasneje beležila njihove čustvene reakcije, oz. opazovala vzpostavljanje odnosa otrok – lutka.

6.2 Delovne hipoteze

1. Ne glede na izbor lutkovne tehnike lutkovna uprizoritev omogoča otroku doživljanje zgodbe in vživljanje v junaka. Uprizoritev otroke emocionalno angažira.
2. Ključnega pomena za otrokovo doživljanje lutkovne uprizoritve ni izbor določenih zvrsti lutk, ampak odnos, ki ga je lutka zmožen vzpostaviti s svojo lutko, s svojim pogledom in z gibi rok, saj igralec lutki prenaša svojo energijo – lutka oživi.
3. Otroci se približajo in spoznajo lutko oz. različne zvrsti lutk. Pri rokovanju z lutkami otroci urajo ročne spretnosti, jo raziskujejo, jo uporabljajo na različne načine.
4. Po lutkovni uprizoritvi se otroci igrajo z lutko. Večina otrok bo lutko uporabljalo s prevzemanjem vloge lutkarja – z oponašanjem, imitacijo (prisotnost nižje oblike simbole igre).
5. Po lutkovni uprizoritvi večina otrok ne bo zmožnih z lutko ustvariti novih situacij, novih stavčnih struktur.

6.3 Raziskovalna metodologija

Opravila sem empirično pedagoško kvalitativno raziskavo.

6.4 Raziskovalni pristop in metode dela

V raziskavi sem uporabila naštetih metode:

- teoretične analize: pedagoško in psihološko literaturo, predšolske programe, literaturo o umetniški zvrsti lutkarstva;
- zbiranje podatkov: ob analizi video posnetkov, fotografij, opazovanja udeležencev vzgojnega procesa ob vzgojnih dejavnostih. Ugotovljene podatke sem beležila v posebne preglednice;
- empirične analize: empirične podatke sem analizirala s podatki iz preglednic. Podatke sem obdelala ročno. Rezultate sem prikazala z grafi in jih primerjala, da sem prišla do določenih sklepov.

6.5 Vzorec eksperimenta

Raziskavo sem opravila v italijanskem vrtcu La coccinella Piran, v enoti Lucija, v skupini otrok prvega starostnega obdobja, in sicer od 1 do 3 let. Najstarejši otrok je dopolnil v maju tri leta, najmlajši pa februarja eno leto. Med njima je dve leti in tri mesece razlike. Povprečna starost otrok je 24 mesecev.

6.6 Interpretacija lutkovnih uprizoritev in otrokovih odzivov na lutko

Pri vsaki lutkovni uprizoritvi sem bila zelo pozorna na pravilno usmeritev lastne energije v posamično lutko: s pogledom, z gibom, z dotikom. Ker sem v lutkovni stroki dokaj neizkušena in še nespretna lutkarica, sem pri animiranju lutke morala vso svojo pozornost usmeriti na obvladovanje posameznega dela telesa in vzpostaviti kreativno kontrolo nad svojim telesom, da bi pridobila realne možne učinke posameznih lutkovnih dejavnosti. S tem razlogom sem sodelavko zaprosila za pomoč pri snemanju otrokovih odzivov. Kasnejše pozorno opazovanje, analiziranje posnetkov ter beleženja me je pripeljalo do mnogih prepoznavanj in vrednotenj.

6.6.1 Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike prstnih lutk

Odzive otrok na prstno lutko po lutkovni uprizoritvi lahko strnem v nadaljevanju.

Dvoletni deček je takoj po uprizoritvi izrazil željo po lutki. Na prstek sem mu namestila lutko – možička. Želel si je še eno, zato sem mu na drugo roko nataknila še drugo izbrano lutko – sonce. Deček me je posnema pri igranju. Z menoj je ustvarjal nove situacije: z lutko me je božal po licu in izgovarjal: »Draga, draga, ...«. Ostale lutke,

oblake sem razdelila med druge otroke, med tiste, ki so izrazili željo po njih. Ugotavljam, da so to bili vsi starejši otroci iz skupine, ki se znajo, bolj ali manj, tudi izraziti verbalno. Nekateri od teh so medsebojno sodelovali, a le s posnemanjem dogodkov iz uprizoritve, oponašali so mojo vlogo lutkarja. Z lutko so najpogosteje oponašali poskoke pravičnega junaka, ne glede na to, kakšno lutko so imeli nameščeno na svojem prstu. Med seboj so sodelovali tako, da so se z lutko približali drug drugemu in se dotikali. Mlajši otroci so med seboj sodelovali z lutko za kratek čas in le z mojo spodbudo. Trije enoletni otroci so lutko le držali na svojem prstu in jo opazovali. Od teh jo je eden le mirno opazoval, ostala dva pa sta si jo takoj za tem snela, jo raziskovala, držala in manipulirala z obema rokama, mahala sta. Najstarejšega dečka iz skupine sem večkrat povabila k igri z lutko, a ni izrazil želje po njej. Njegovo odločitev sem tudi upoštevala. Zanimivo pa je bilo, da se od skupine ni oddaljil, le nekoliko odmaknjeno je opazoval ostale pri igri.

Presenetila me je ugotovitev, kako je eden od najmirnejših in tihih otrok vztrajal pri igri z lutko. Dvoletni deček se je ves čas igral z menoj. Njegovi gibi so bili mehki in počasni, zelo dolgo je opazoval lutko, mnogokrat je spraševal: »Kaj je to?« pri čemer je pokazal na posamezne dele lutke. Odgovarjala sem na njegova vprašanja, on pa je moje izgovorjene besede ponavljal, npr. dež, dežuje, glava, roka, lasje, oči, usta, ... Ko so se ostali otroci že razšli, je bil deček še vedno dejaven in zainteresiran za igro. Med vprašanji in lastnimi gibi je ustvarjal premore, tišino in lutko znova in znova opazoval. Ko je za dlje časa miroval, sem igro usmerila v zaključek tako, da sem otroka povabila, naj lutko položi v škatlo, kjer bo počivala (saj se je ves čas z nami igrala in poskakovala). Deček je sam položil lutko v škatlo, »dal jo je spat« in se zadovoljno pridružil ostalim sovrstnikom, ki so že bili utopljeni v druge igre.

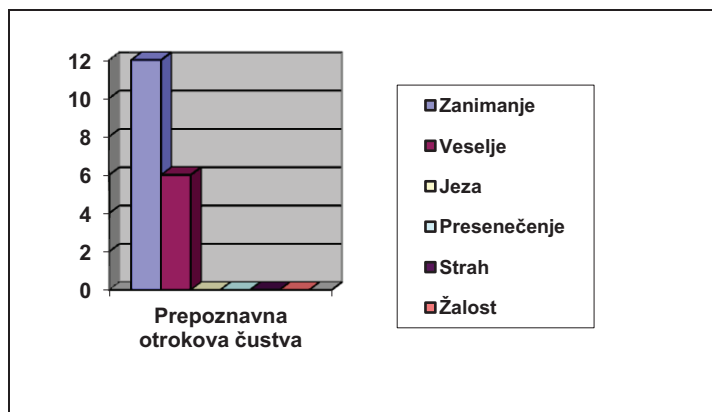
Na podlagi zbranih podatkov v preglednici (glej prilogo 2) ugotavljam, da je polovica otrok v skupini po lutko segla spontano. Ti otroci so se z lutko igrali tako, da so oponašali mojo vlogo. Večina od omenjenih otrok je med seboj vzpostavljala kratkotrajnejše stike, kratke dotike. Opažanje nam potrjuje, da so ti otroci preko lutke sposobni socialnih interakcij. Od teh je le en deček postavil stik z menoj tako, da je ustvaril povsem drugačno situacijo, pri čemer se je izražal z novo izbrano besedo. Dejstvo potrjuje, da se v skupini otrok prvega starostnega obdobja le en dvoletni otrok igra na način simbolne igre na višji stopnji.

Izvedbo celotne dejavnosti z uporabo prstnih lutk povzemam v naslednjih ugotovitvah.

Vsi sodelujoči otroci so se z zanimanjem udeležili lutkovne uprizoritve izvedene s tehniko prstnih lutk. Polovica otrok je pokazala veselje. Drugih čustvenih odzivov ni bilo.

Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe so prikazana v spodnjem grafu.

Graf 1: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike prstnih lutk

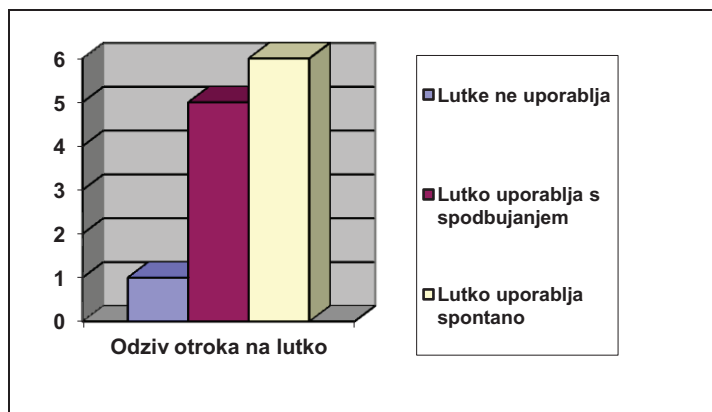

Vir: Hrvatini 2012

Uprizoritev je otroke emocionalno angažirala, kar pomeni, da se je lutkarju uspelo vživeti v prstno lutko in prenesti energijo na otroke.

Skoraj vsi otroci so spoznali in rokovali s prstno lutko. Od teh je pet otrok uporabljalo lutko s spodbujanjem odrasle osebe. Ti otroci so mlajši od dveh let. Prstno lutko so raziskovali, z njo manipulirali, jo uporabljali kot predmet. Sluti pa se že prisotnost igre na simbolni ravni. Šest otrok, ki je seglo po lutki spontano, je oponašalo vlogo lutkarja. Od teh jih je pet vzpostavilo interakcijo s sovrstniki ali z odraslo osebo. Le eden od omenjenih otrok je ustvaril novo situacijo in preprosto govorno, stavčno strukturo. Igre z lutko ni izvajal le en otrok. Ugotovljene rezultate prikazuje graf 2.

Graf 2: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s prstno lutko

Vir: Hrvatini 2012

Prstne lutke so zelo preprosta in priročna tehnika za otroke prve starostne skupine v vrtcu.

6.6.2 *Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od spodaj*

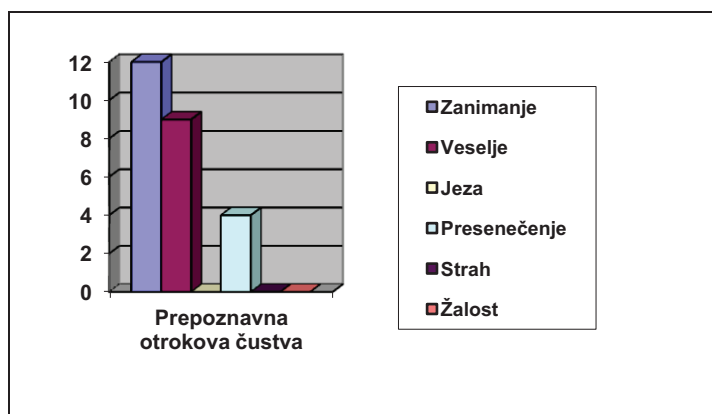
Odzive otrok na plosko lutko, vodeno od spodaj, zapisujem v nadaljevanju.

Štirje otroci so takoj po uprizoritvi segli po lutkah. Zelo dolgo so jih raziskovali in preizkušali. Zamišljeni obrazi otrok so bili priča zatopljenosti v raziskovalnem delu. Občasno se je pojavil tudi nasmeh kot izraz zadoščenja in uspeha nove pridobitve znanja. Lutke so jih čisto prevzele. Preizkušali so predvsem to, kar lutka zmore v svojem gibanju. Najpogosteje so vrteli sonce in vodovodne pipe. Postopno sta se lutkam približali še dve deklici in pokazali željo radovednost po spoznavanju lutk. Ena od njiju je raziskovala možička, preizkušala je predvsem njegovo sposobnost v gibanju nog. S preizkušanjem dinamičnih zmožnosti lutk so otroci imitirali lutkarjevo igro v lutkovni uprizoritvi. Dva od starejših »raziskovalcev« sta za hip vzpostavila neverbalno interakcijo s sovrstnikom. Otroci so se z lutkami igrali kar naprej, zato so nekateri morali dočakati na svoj trenutek raziskovanja.

V primerjavi s prstno lutko so se najmlajši tokrat udeležili igre z lutko kar spontano. Lutko so raziskovali. Njenega dinamičnega delovanja niso preizkušali. Z njo so le mahali levo – desno in jo uporabili kot predmet.

Na podlagi zbranih podatkov iz preglednice št. 1 (glej prilogo 1) ugotavljam, da so se vsi otroci aktivno udeležili lutkovne uprizoritve, izvedene s tehniko ploskih lutk, vodene od spodaj. Lutkovna uprizoritev je zanimala vse otroke. Devet jih je izražalo tudi veselje, štirje pa so kazali presenečenje.

Graf 3: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike ploskih lutk, vodenih od spodaj

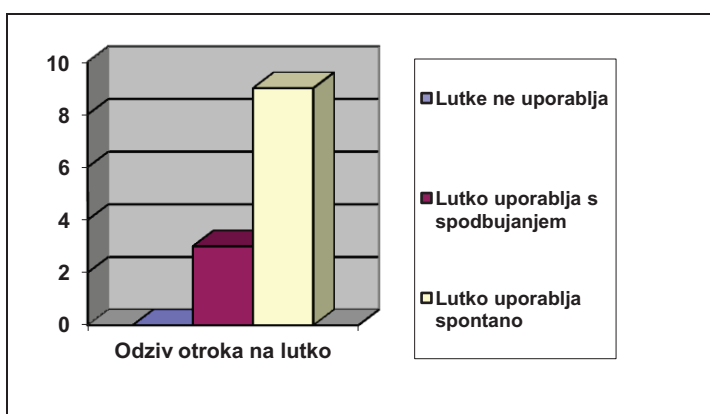

Vir: Hrvatin 2012

Ocenjujem, da so bili otroci čustveno angažirani, za kar je botrovalo dobra izvedba lutkarske uprizoritve, sklenjen je bil krog energije med lutko in lutkarjem.

Iz preglednice št. 2 (glej prilogo 2) je razvidno, da so vsi prisotni otroci spoznali in rokovali s plosko lutko. Od teh so trije potrebovali spodbudo odraslega in, kot zanimivost, mednje niso spadali mlajši otroci v skupini. Devet otrok je seglo po lutki spontano, kar prikazujem z grafom 4.

Graf 4: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s plosko lutko vodeno od spodaj

Vir: Hrvatini 2012

Vsi so lutke raziskovali, predvsem njihovo dinamično zmogljivost. Kar naprej so obračali in premikali premične dele lutk. Šest otrok je z lutko oponašalo vlogo lutkarja in le dva od teh sta nadgradila igro tako, da sta za kratek čas vzpostavila interakcijo s sovrstniki. Nihče od prisotnih otrok ni ustvaril nove situacije ali nove stavčne konstrukcije..

Ugotavljam, da se je polovica otrok v skupini z lutko igrala na nivoju simbolne igre, ostala polovica pa na nivoju funkcijske igre.

Uporaba ploske lutke, pritrjene na palčki, je idealno sredstvo za igro in spodbudo najmlajšim otrokom.

6.6.3 Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike ploske lutke, vodene od zgoraj

Na lutkovno uprizoritev s pomočjo ploske lutke, vodene od zgoraj, je polovica otrok v skupini takoj priskočila na gledališki oder in si zaželela lutko. Paziti sem morala, da je vsak otrok prišel na vrsto in bil deležen igre. Osem otrok je seglo po lutki povsem spontano, štirje pa so se takoj odzvali na klic. Ti niso potrebovali posebnih spodbujanj. Polovica otrok, ki je segla po lutki na spontan način, lutke sploh niso raziskovali, ampak z njo takoj imitirali igro lutkarja.

Slika 7: Otrokova igra s plosko lutko voden od zgoraj

Vir: Hrvatina 2012

Zanimivo je bilo opazovati, kako so vsak na svoj način, uporabljali ilustrirano škatlo oz. gledališki oder. Eden od teh, dvoletni deček, je med igro vzpostavil pogovor z menoj, pojasnil je vsa dejanja slavnega junaka, pri čemer je strukturiral povsem nove situacije in besedilo. Med tem je ves čas opazovala otrokovo igro najmlajša deklica v skupini. Očitno ji je prizor ugajal in podoživljala je podobne lutkovne izkušnje. Ostali otroci, ki so se lutki pridružili povsem spontano, so jo najprej raziskovali in preizkušali mehanizem, njeno delovanje oz. njene »gibalne sposobnosti«, nakar igro nadaljevali po principu imitacije lutkarja.

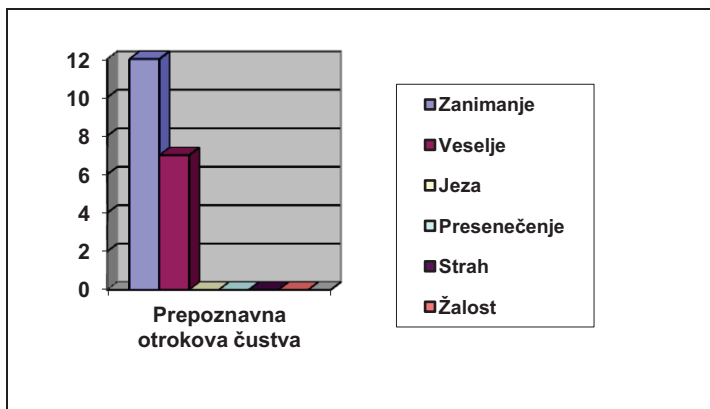
Trije otroci so se lutki približali s spodbudo odraslega. Dva sta lutko raziskovala zelo dolgo. Ena od teh je bila šestnajstmesečna deklica, najmlajša v skupini, ki je grobo rokovala z lutko dalj časa. Tretji otrok pa je lutko le nepremično opazoval in nemudoma začel za krajši čas imitirati vlogo lutkarja.

Najstarejši otrok se je odzval na moje povabilo le s pogovorom, lutke ni želel prijati v roke.

Izvedbo dejavnosti z animacijo ploskih lutk vodenih od zgoraj interpretiram v nadaljevanju.

Vsi otroci iz skupine so se udeležili lutkovne uprizoritve. Lutkovnim dogajanjem so sledili z zanimanjem, sedem jih je imelo na obrazu nasmeh, izraz veselja. Ostalih čustev nisem opazila.

Graf 5: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike ploskih lutk, vodenih od zgoraj

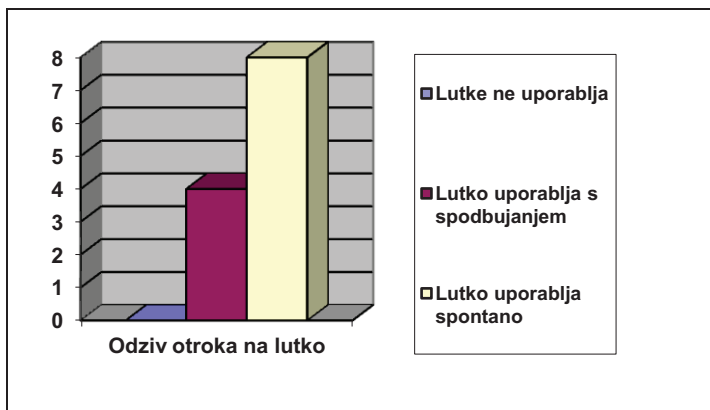

Vir: Hrvatin 2012

Iz grafa razberemo, da so bili otroci med lutkovno uprizoritev čustveno angažirani, kar je posledica delovanja lutkarja in njegove oživiljene lutke.

Vsi otroci iz skupine so spoznali lutko, izjema je le en otrok, ki jo je le opazoval. Večina otrok (osem otrok) se je lutki približalo spontano. Trije so jo uporabljali s spodbujanjem odrasle osebe. Otroci so lutko raziskovali in preizkušali na različne načine.

Graf 6: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s plosko lutko vodeno od zgoraj

Vir: Hrvatin 2012

Devet otrok je z lutko posnemalo igro lutkarja.

Lahko sklenem, da se je s posnemanjem lutkovnih dogajanj večina otrok iz skupine že dotaknilo nivoja simbolne igre.

Ugotavljam, da je tako kot ploska lutka, vodena od spodaj, tudi različica ploske lutke, vodene od zgoraj, enako primerna za igro najmlajših otrok.

6.6.4 Lutkovna uprizoritev z uporabo marionete

V nadaljevanju povzemam odzive otrok na igro z marioneto.

Takoj po uprizoritvi so štirje otroci raziskovali scenarij lutkovne uprizoritve. Njim se je takoj pridružila dvoletna deklica, ki je sama segla po marioneti. Najprej si jo je dobro ogledala. Pokazala sem ji, kako naj z njo rokuje, nato je tudi sama preizkusila in ugotovila njeno delovanje. Kaj hitro jo je spustila z rok. Med tem so ostali otroci še vedno raziskovali scenarij. Preko igranja z marioneto sem skušala privabiti tudi ostale otroke. Takoj so se mi pridružili trije, ki so se lutki približali z nežnim dotikom, božali so jo, kot da bi vedeli, da poetičnost marionete ne zmore energičnih prijemov. Za krajši čas so jo držali na nitkah in preizkušali njene gibe.

Mlajše otroke sem povabila k raziskovanju lutke individualno, pri čemer sem pazila, da je ne poškodujejo, saj sem želela, da bi marioneta opravljala svojo živo funkcijo še naprej.

Slika 8: Odnos najmlajšega otroka z marioneto

Vir: Hrvatini 2012

Otroci so potrebovali pomoč odraslega, saj razvojno niso še sposobni preciznih in nežnih gibov. Njihovi naravni gibi so še nekoliko grobi in okorni. S tem razlogom sem posamezniku omogočila individualno raziskovanje. Pomagala sem jim tako, da sem z rokami spremljala njihove gibe rok. Otrok – raziskovalec pa je opazoval lutkin način gibanja in pridobil tudi prve izkušnje v povezavi s težiščem telesa.

Slika 9: Otrokovo raziskovanje gibanje marionete

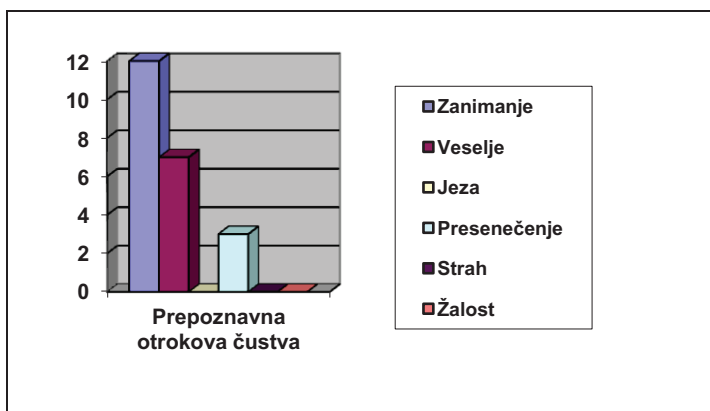

Vir: Hrvatin 2012

Lutkovno dejavnost interpretiram na podlagi izpolnjenih preglednic (glej prilogi 1 in 2).

Vsi prisotni otroci so se udeležili lutkovne uprizoritve, izvedene z lutkovno tehniko marionete. Odzvali so se z zanimanjem. Sedem jih je kazalo veselje, trije pa presenečenje.

Graf 7: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike marionete

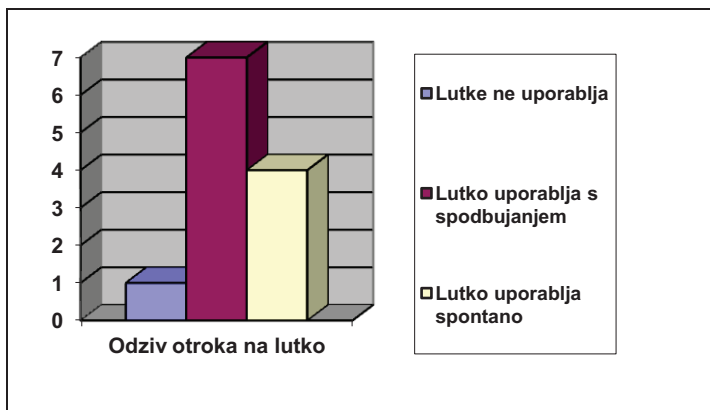

Vir: Hrvatini 2012

Rezultate grafa interpretiram kot otrokova zaznavna čustva, ki so posledica reakcije ob gledanju lutkovne uprizoritve. Sklepam, da je bila le-ta izvedena dobro, sklenjen je bil temeljni energijski tok med lutko in lutkarjem.

Izjema je bil eden izmed starejših otrok v skupini. Z mojo pomočjo so vsi uporabljali marioneto, predvsem pa so jo raziskovali.

Graf 8: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi z lutko marioneto

Vir: Hrvatini 2012

Sklepam, da otroci do tedaj še niso poznali marionete. Otrok, ki si ni želel sodelovanja, je bil na ta dan nerazpoložen že ob prihodu v vrtec in jokav še na začetku lutkovne uprizoritve. Ugotovila sem, da se je ob gledanju lutkovne uprizoritve umiril. Uprizoritev je imela pozitivne učinke, saj je nanj delovala blagodejno.

Le štirje otroci so se marioneti približali spontano, ostali pa s spodbudo odrasle osebe. S presenečenjem sem opazila kako zelo je privlačila marioneta 19-mesečno deklico. Dolgo časa jo je držala za nitke in jo počasi premikala. Trije otroci pa so dlje časa le opazovali dinamiko marionetne igre.

Nihče od otrok ni z marioneto oponašal vloge lutkarja, kar pomeni, da je igra ostala na nivoju funkcijske igre.

Tehnika igranja z marioneto je za otroke prve starostne skupine zahtevna naloga. Spremljanje uprizoritve pa je, tako kot vse druge tehnike, zanimiva in vesela.

6.6.5 *Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike namiznega gledališča*

Odzive otrok na namizno lutko interpretiram v nadaljevanju.

Po lutkovni uprizoritvi sem otroke motivirala tako, da sem jih povabila, naj zbudijo našega pravljичnega junaka. Takoj sta priskočila dva dvoletna otroka in za njima skoraj še vsi ostali. Le dva otroka, ki sta med najstarejšimi v skupini, se nam nista pridružila spontano. Preko animacije namizne lutke mi je uspelo privabiti le enega od njiju. Deček je lutko dolgo opazoval, nato se ji je približal le s krajšimi in nežnimi dotiki; ni izrazil želje po igri z lutko. Med tem pa nas je od daleč ves čas opazoval drugi otrok; na drugo povabilo se nam še vedno ni priključil, le nasmehnil se nama je od daleč. Čeprav je bil otrokov nasmeh komaj viden, je bil le-ta pokazatelj, da se ga je lutka vendarle nekoliko dotaknila; le njegovo trenutno razpoloženje mu ni dovolilo, da bi se sprostil in prepustil naravnemu instinktu ter želji po raziskovanju novega sveta.

Ker sem imela na razpolago le eno namizno lutko, sem otrokom omogočila individualno igro z lutko.

Večina ostalih otrok v skupini je z lutko manipulirala in jo raziskovala. Dva otroka sta jo uporabljala kot lutkar, za krajši čas sta posnemala animacijo uprizoritve. Druga dva pa sta se že ustvarjala povsem nove igralne situacije in sestavljala novo besedišče, ki je bilo skromno, a le nujno.

Slika 10: Otrokova igra z namizno lutko

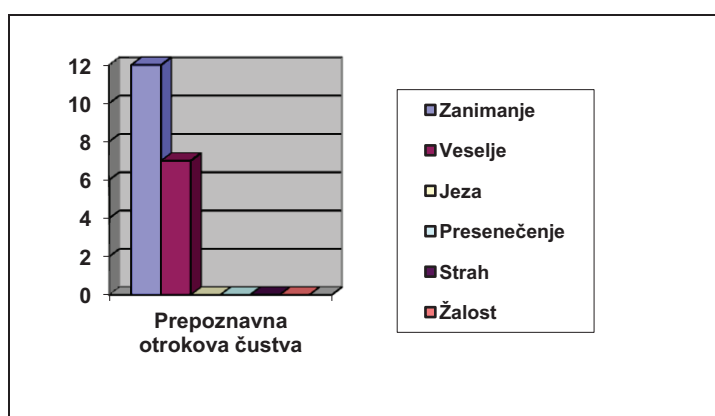

Vir: Hrvatin 2012

Pridobljene rezultate, zapisane v preglednicah, lahko interpretiram takole:

Vsi prisotni otroci so sledili lutkovni uprizoritvi izvedeni z lutkovno tehniko namiznega gledališča. Vsi so ji sledili z zanimanjem, sedem tudi z izražanjem veselja.

Graf 9: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike namizne lutke

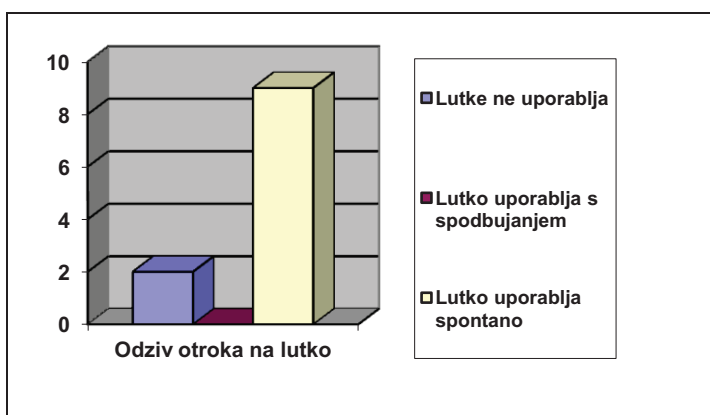

Vir: Hrvatin 2012

Živa lutka ter animacija lutkarja sta omogočila otrokom, da so se odzvali z lastnimi čustvenimi reakcijami.

Razen dveh otrok, ki sta lutko in otrokove igre sovrstnikov le opazovala, so vsi ostali uporabljali lutko spontano.

Graf 10: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi z lutko namiznega gledališča

Vir: Hrvatin 2012

Polovica teh je lutko raziskovala in jo uporabljala kot predmet (nahajali so se na nivoju funkcijske igre). Dva otroka sta oponašala animacijo lutkarja, od njiju je eden nadgradil igro z ustvarjanjem novih situacij. En otrok pa je iz lastnega raziskovanja lutke prešel kar na izmišljanje lastne igre. Otroka sta se nahajala na nivoju simbolne igre.

Sklepam, da je tehnika igranja namizne lutke primerna za otroke prve starostne skupine.

6.6.6 *Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike senčnih lutk*

V nadaljevanju povzemam odzive otrok na igro s senčnimi lutkami.

Magična uprizoritev je botrovala tudi presenetljivim odzivom otrok. K nenavadnim gledališkim odrom (rjuha) sem povabila otroke posamično. S sodelavkami smo morale biti zelo previdne, kajti v zamračeni igralnici je bil postavljen tudi grafoskop, ki je, med »čakalno dobo« na igro s senčno lutko, oviral otrokovo brezskrbno igro.

Ob platnu se je pojavila takoj polovica gledalcev. Poskrbela sem za red in otrokom omogočila z lutko posamično raziskovanje in igro. Senčna lutka je začarala prav vse. Na različne načine so jo preizkušali prav vsi, tudi tisti otroci, ki so se lutki do tedaj včasih izogibali. Presenetljivo in izredno aktivni so bili tudi najmlajši, čeprav sem jim vseskozi pomagala pri držanju palčk. Te so bile tanke in zelo dolge. Za igro najmlajših

so bile palčke še nekoliko nerodne, saj so otroci v tej fazi še malo gibalno okorni in dinamiko lutke na dolgi palčki težko obvladajo.

Slika 11: Raziskovanje senčne lutke najmlajših

Vir: Hrvatin 2012

Igra s senčno lutko je večino otrok kar močno prevzela. Dlje časa igre niso prekinili in lutke niso spustili iz rok. Večina otrok je z lutko potovala po osvetljeni scenografiji v vse smeri; niso se dotikali, tako kot v pravljici, le oblakov, ampak tudi na drugih narisanih predmetov. Med najstarejšimi dečki je eden v svojo igro vključil papirnato rožo, ki je kot okras visela s stropa ravno nad lutkovnim ozadjem.

Slika 12: Otrokova igra s senčno lutko

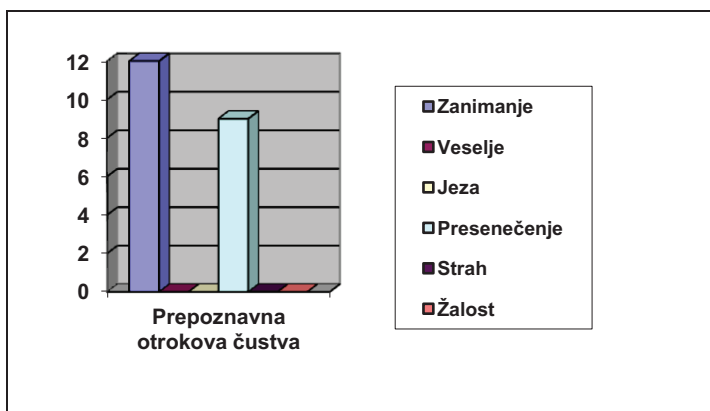

Vir: Hrvatin 2012

S pomočjo zapisov v preglednicah (glej prilogi) in analiziranja rezultatov ugotavljam naslednje:

Vse otroke je v celoti zanimala lutkovna uprizoritev, animirana s tehniko senčnih lutk. Z opazovanjem otrokovih izrazov na obrazih zaznam devet otrok, ki so izkazali presenečenje.

Graf 11: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike senčnih lutk

Vir: Hrvatini 2012

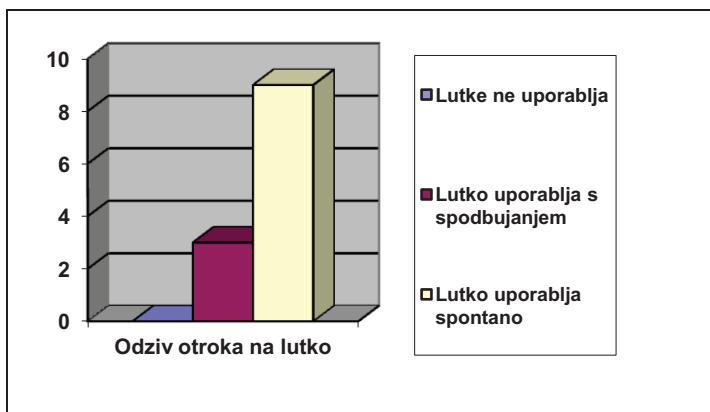
Njihova čustva so pokazatelj, da je tudi tokrat lutki uspelo prenesti na njih čudežno energijo.

Devet otrok je lutko uporabljalo spontano, jo raziskovalo in preizkušalo. Osem otrok se je igralo tako, da so oponašali animacijo lutkarja v uprizoritvi, dva od teh pa sta igro nadgradila na svoj način, kreirala sta povsem nove situacije, pri čemer sta uporabljala novo in preprosto besedo.

Trije najmlajši otroci v skupini, stari manj kot petnajst mesecev, so se takoj odzvali na povabilo k igri s senčno lutko, jo raziskovali in uporabljali tako, da so jo po platnu nihali sem pa tja, preko lutke so raziskovali scenografijo. Zanimivo je bilo opazovati enega od teh, kako je ves čas igre večjih otrok še kot gledalec, nameščen na stolu, pozorno sledil njihovi animaciji.

Opazovane odzive prikazujem s spodnjim grafom.

Graf 12: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi s senčno lutko

Vir: Hrvatini 2012

Lahko sklenem, da igra senc popestri in bogati njihove izkušnje, ne glede na to, da nimajo še popolnoma razvite fine motorike in pri animaciji nimajo še sposobnosti natančnega obvladovanja prostora na platnu. Lutkovna uprizoritev preko igre senc je za otroka zelo zanimiva in presenetljiva izkušnja.

6.6.7 Lutkovna uprizoritev z uporabo tehnike mimičnih lutk

Odzive otrok na mimično lutko sklenem v nadaljevanju.

Po uprizoritvi so prvi štirje korenjaki takoj skočili k lutki in predmetom na sceni ter jih raziskovali. Njihova radovednost je tvorila kup vprašanj, predvsem pa: »Kaj je to?«. Večina otrok je raziskovala tako lutko kot glavni predmet – pipo (v pravljici je imela pipa glavno funkcijo odpiranja in zapiranja dežja).

Tudi pri tej dejavnosti sem omogočila otrokom individualno igro z lutko, saj smo imeli na razpolago le eno. Lutko sem na roko otrok sama namestila. Dva otroka sta si lutko takoj snela. Eden od njiju jo je nadalje le opazoval, drugi pa se z njo igral kot z igračo. Trije otroci so z lutko posnemali igro lutkarja, dva sta ustvarila povsem novo situacijo, uprizorila sta namreč junaka, ki pije vodo iz pipe.

Slika 13: Otrokova igra z mimično lutko

Vir: Hrvatin 2012

Najmanjši otroci so si lutko pretežno ogledovali, dotikali predvsem podrobnosti, npr. oči, ušesa ali gumbe; z lutko so mahali sem ter tja; pri igri so se večkrat tudi nasmejali, kar nam potrjuje, da so se pri igri tudi zabavali.

Slika 14: Raziskovanje najmlajšega z mimično lutko

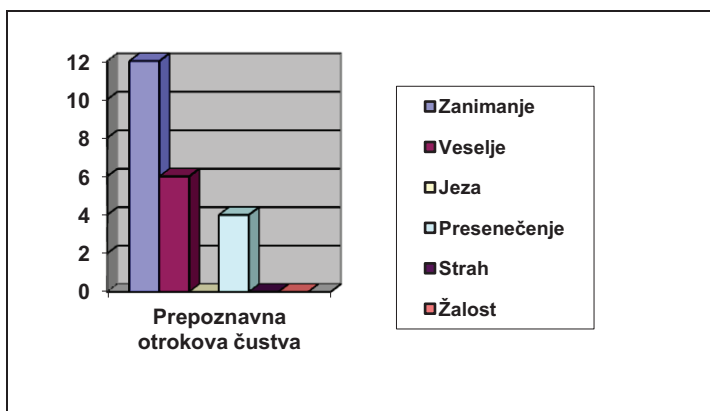

Vir: Hrvatin 2012

Pridobljene rezultate interpretiram takole:

Otroci so bili aktivni gledalci uprizoritve odigrane s tehniko mimičnih lutk. Sledili so ji z zanimanjem. Z opazovanjem izrazov na obrazih sem prepoznala šest otrok, ki so izkazali veselje in štirje presenečenje.

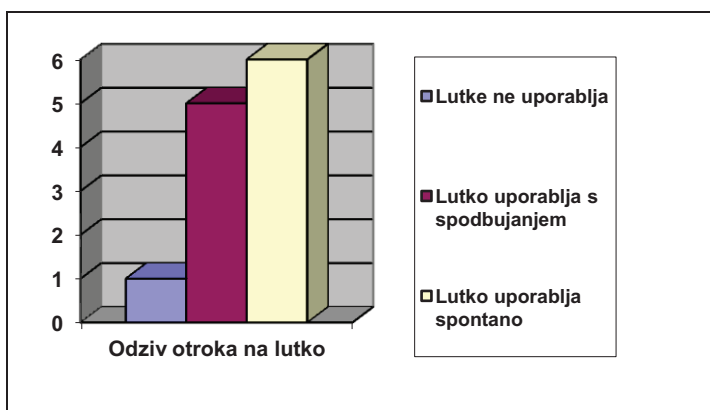
Graf 13: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe z uporabo lutkovne tehnike senčnih lutk

Vir: Hrvatin 2012

Pri igri je šest otrok z lutko rokovalo popolnoma spontano, pet se jih je odzvalo takoj na klic (večjih motivacij ni bilo potrebno izvajati); le en deček lutke ni želel. Pridobljena opažanja prikazujem z grafom 14.

Graf 14: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi z mimično lutko

Vir: Hrvatin 2012

Večina otrok je lutko uporabljala in raziskovala. Za najmlajše je ta situacija predstavljala obenem tudi njihovo igro (ta se je omejila na nivo funkcijske igre). Štirje otroci so z lutko oponašali dejanja iz lutkovnih prizorov, dva od teh pa sta igro spremenila na svoj način: pravljичni junak zgodbe je bil zelo žejen in je pil vodo direktno iz pipe! Otroci so ta prizor posnemali iz svojega vsakdanjika, saj ko se v umivalnici umivajo roke, radi sežejo po pipi in iz nje tudi sami pijejo. Omenjena otroka sta se nahajala na ravni simbolne igre.

Po analizi lahko zaključim, da je mimična lutka primerna in prijetna za otroke prve starostne skupine.

Prispeli smo na konec podrobne interpretacije lutkarskega »magičnega tekmovanja«. Torej, katera magična lutka je zmagovalka čarobnega tekmovanja? Pravzaprav lahko sploh govorimo o tekmovanju med lutkami? Ne! Absolutne zmagovalke so prav VSE, kajti lutka ima, vsaka na svoj način, svoj poseben dar očarljivosti, ki se je ne da ovrednotiti zgolj s številkami! Majhna ali velika, preprosta ali bogata, neizmerljive vrednosti pri lutki je to, kaj pravzaprav čuti in kaj oddaja: »čarobno moč«!

7 SKLEPNE UGOTOVITVE

Po podrobni analizi izvedenih dejavnosti lahko potrdim zastavljene hipoteze, in sicer:

1. Otroka zanima lutkovna uprizoritev ne glede na izbor lutkovne tehnike. Pri gledanju uprizoritve doživlja pozitivna čustva: zanimanje, veselje ter tudi presenečenje – otrok je čustveno angažiran.
2. Za otrokovo doživljanje lutkovne uprizoritve je temeljnega pomena ustvarjanje kakovostnega odnosa med lutkarjem in lutko, in ne izbor posameznih vrst lutk.
3. Če otroku ponudimo različne lutke, mu bomo omogočili pridobitve novih izkušenj, širjenje znanj ter nudili možnosti urjenja ročnih spretnosti.
4. Okolje, ki je opremljeno z lutko, nudi otroku neštete in bogate možnosti. Preko rokovanja z lutko, otroku omogočimo igro, aktivne izkušnje, spodbujanje jezikovnih zmožnosti in domišljije ter še nešteto drugih možnosti usvajanja znanja na različnih področjih.
5. Lutka otroka spodbuja k igri na simbolni ravni, k ustvarjanju novih situacij in novih stavčnih struktur.

V prvem starostnem obdobju lutka pozitivno vpliva na otroke, saj ima velik pomen pri spodbujanju njegovega razvoja na vseh področjih. Lutka mu pomaga pri urjenju tako ročnih spretnosti kot fine motorike, besednega izražanja, bogati besedni zaklad; lutka ga usmerja h kreiranju novih domišljijских situacij, k razmišljanju, k vzpostavitvi interakcij z drugimi, ... predvsem pa to, da se bo ob njej sprostil, začutil varnost in zadovoljstvo. Zato bo spoznavanje različnih vrst lutk otroka le obogatilo v pridobivanju novih izkušenj in razvoju različnih spretnosti.

Lutka je odlično motivacijsko sredstvo in uporabna na vseh kurikularnih področjih, ne le na področju dejavnosti umetnosti.

Ne glede na to, kam me bo v prihodnje vodila profesionalna pot, bom med otroki vedno vključila lutko kot pomemben vzgojno-didaktični pripomoček in otrokovo okolje obogatila z nameščanjem stalnega lutkovnega kotička, da lahko otrok kadarkoli naj »zaigra«, se izrazi in pokaže tisto, česar ne more z besedami ...

Svoj razmislek zaključujem s povzemanjem misli ge. dr. Brede Kroflič, zapisane v recenziji knjige *Lutka iz vrtca v šolo*:

»Lutka ni izbira, lutka je nujnost v prijetni in zato tudi učinkoviti šoli, ki ne temelji le na »imeti znanje«, ampak na »biti človek«.

8 VIRI IN LITERATURA

- Ahačič, Draga (1981): *Umetnostna vzgoja – Osnove gledališke umetnosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Armstrong, Thomas (1999): *Prebudite genija v svojem otroku: spodbujanje radovednosti, ustvarjalnosti in učnih sposobnosti*. Tržič: Učila.
- Berger, Aleš [et al.] (1981): *Gledališki besednjak: slovensko strokovno izrazje v gledališču, filmu in televiziji*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.
- Batistič Zorec, Marcela (2000): *Teorije v razvojni psihologiji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Bredikyte, Milda (2002): Dialoška dramska igra z lutkami / DDIL kot metoda spodbujanja otrokove verbalne ustvarjalnosti. Korošec, Helena, Majaron, Edi (ur.): *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. 9–30.
- Cvetko, Igor (2000): *Najmanjše igre na Slovenskem*. Radovljica: Didakta.
- Cvetko, Igor (2010): *Veliko malo prstno gledališče*. Radovljica: Didakta.
- Čotar Konrad, Sonja (2009): *Socialna udeležba otroka v prosti igri in otroška igra*. Neobjavljeno delo. Koper: Pedagoška fakulteta Koper.
- Hozjan, Tina (2010): *Prebudimo našega duhca ustvarjalnosti*. <http://www.vrtec-lendava.si/assets/files/pdf/Ustvarjalnost.pdf> (28. 11. 2010).
- Humbert, Raymond (1989): *La vita delle marionette: crearle, vestirle, farle vivere*. Torino: Ulissedizioni.
- Jurkowski, Henryk (1998): *Zgodovina evropskega lutkarstva*. Novo mesto: Kulturno umetniško društvo Klemenčičevi dnevi.
- Kavčič, Tina (2004): Igra dojenčka in malčka. Marjanovič Umek, Ljubica, Zupančič, Maja (ur.): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. 278–289.
- Kordigel, Metka, Jamnik, Tilka (1999): *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS.
- Korošec, Helena (2002): Neverbalna komunikacija in lutka. Korošec, Helena, Majaron, Edi (ur.): *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. 31–54.
- Korošec, Helena (2003): Lutke in gledališka igra kot oblika simbolne igre. *Sodobna pedagogika* 2. 190–204. http://www.sodobna-pedagogika.net/index.php?option=com_content&task=view&id=1321&Itemid=74 (11. 1. 2012).
- Korošec, Helena (2006): Kreativne dejavnosti z lutkami kot proces. Borota, Bogdana, Geršak, Vesna, Korošec, Helena, Majaron, Edi: *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta. 103–140.

- Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih* (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za šolstvo.
- Lukan, Blaž (1997): *Gledališki pojmovnik za mlade*. Šentilj: Založba Aristej.
- Majaron, Edi (2002): *Lutka pri oblikovanju mladega človeka*. Korošec, Helena, Majaron, Edi (ur.): *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. 5–8.
- Majaron, Edi (2006): *Čarobna moč lutke*. Borota, Bogdana, Geršak, Vesna, Korošec, Helena, Majaron, Edi: *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta. 97.
- Marentič Požarnik, Barica (2010): *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marjanovič Umek, Ljubica (2008): *Psihologija predšolskega otroka*. Marjanovič Umek, Ljubica (ur.): *Otrok v vrtcu – priročnik h kurikulumu za vrtce*. Maribor: Založba Obzorja. 6–54.
- Marjanovič Umek, Ljubica, Kavčič Tina (2006): *Otroška igra*. Marjanovič Umek, Ljubica, Zupančič, Maja (ur.): *Psihologija otroške igre – Od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 33–46.
- Marjanovič Umek, Ljubica, Zupančič Maja (2001): *Teorije otroške igre*. Marjanovič Umek, Ljubica, Zupančič, Maja (ur.): *Psihologija otroške igre – Od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 1–31.
- Nemec, Bernarda (2011): *Razvoj in učenje predšolskega otroka*. Ljubljana: Grafenauer založba.
- Lukan, Blaž (1997): *Gledališki pojmovnik za mlade*. Šentilj: Aristej.
- Munitić, Ranko, Kovačič, Lojze (1976): *Dežela animiranih čudes*. Ljubljana: Univerzum v Ljubljani.
- Pišot, Rado, Planinšec, Jurij (2005): *Struktura motorike v zgodnjem otroštvu*. Koper: Založba Annales.
- Rodari, Gianni (2010): *L'omino della pioggia*. Trieste: Edizioni EL.
- Rodari, Gianni (1977): *Srečanje z domišljijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sitar Cvetko, Jelena (2012): *Predavanja pri predmetu Lutke, drama, mediji*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Sitar, Jelena (2001): *Zgodbe za lutke in prste*. Ljubljana: DZS.
- Sitar, Jelena (1996): *Primeri detektiva Karla Loota: skrivnost v galeriji ali zgodba o senčnih lutkah*. Ljubljana: DZS.
- Trefalt, Uroš (1993): *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
- Varl, Breda (1998): *Igrajmo se z lutkami*. Ljubljana: Mohorjeva družba.
- Varl, Breda (1997a): *Ploske lutke*. Šentilj: Aristej.
- Varl, Breda (1997b): *Ročne lutke*. Šentilj: Aristej.

Varl, Breda (1997c): *Mimične lutke*. Šentilj: Aristej.

Varl, Breda (1997d): *Maske*. Šentilj: Aristej.

Varl, Breda (1995): *Lutke na nitkah*. Šentilj: Aristej.

Videmšek, Mateja (2001): *Športne dejavnosti predšolskih otrok*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Videmšek, Mateja, Pišot, Rado (2007): *Šport za najmlajše*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Vonta, Tatjana ... [et al.] (2009): *Primeri dejavnosti za malčke in dojenčke*. [Elektronski vir] Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Woolfolk, Anita (2002): *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy.

9 PRILOGE

Priloga 1: Preglednica št. 1: Prepoznavna otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe Možiček dežja

PREGLEDNICA št. 1: Prepoznana otrokova čustva ob gledanju lutkovne uprizoritve zgodbe Možiček dežja

DNE: _____

UPORABLJENA LUTKOVNA TEHNIKA: _____

PREPOZNANA OTROKOVA ČUSTVA OB GLEDANJU LUTKOVNE UPRIZORITVE (EMOCIONALNA ANGAŽIRANOST OTROK)						
Starost otroka v mesečih	ZANIMANJE	VESELJE	JEZA	PRESENEČENJE	STRAH	ŽALOST
35						
33						
33						
27						
26						
24						
24						
20						
19						
18						
15						
14						
SKUPAJ						

*Povprečna starost otroka 24 mesecev

Priloga 2: Preglednica št. 2: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi zgodbe Možiček dežja

PREGLEDNICA št. 2: Opazovani odzivi otrok na lutko po lutkovni uprizoritvi zgodbe Možiček dežja

DNE: _____

UPORABLJENA ZVRST LUTKE: _____

STAROST OTROKA V MESECIH	Lutke NE uporablja.	Lutko uporablja s spodbuja- njem odrasle osebe.	Lutko uporablja spontano.	Manipulira, raziskuje lutko - lutko uporablja kot predmet (zaznavno in gibalne funkcije). FUNKCIJSKA IGRA	TIP PRISOTNE IGRE		
					Uporablja lutko s prevzemanjem vloge lutkarja - oponaša vzgojiteljico (kognitivni razvoj).	Uporablja lutko v interakciji z drugimi otroki ali odrasli (socialni in emocionalni razvoj).	Ustvarja nove situacije - nove stavčne konstrukcije (govorni in kognitivni razvoj).
35					SIMBOLNA IGRA	SIMBOLNA IGRA	SIMBOLNA IGRA
33							
33							
27							
26							
24							
24							
20							
19							
18							
15							
14							
SKUPAJ							

*Povprečna starost otroka 24 mesecev